

Biuletyn Ośrodka Badań Azji
Centrum Badań nad Bezpieczeństwem
Akademii Sztuki Wojennej

Numer 21 | wrzesień 2018

Autorzy

Alicja Bachulska, Przemysław Lesiński, Łukasz Sarek

Redakcja biuletynu

Krzysztof Iwanek

Ośrodek Badań Azji
Centrum Badań nad Bezpieczeństwem
Akademia Sztuki Wojennej
al. gen. A. Chruściela „Montera” 103
00-910 Warszawa

Tel.: 261-814-484
E-mail: osrodekbadanazji@akademia.mil.pl
Twitter: [@osrodekazji](https://twitter.com/osrodekazji)

Wszelkie opinie i uwagi na temat publikacji proszę przesyłać na ww. adres e-mail.

Spis treści

Podsumowania tekstów	5
Antytajwańska „dolarowa dyplomacja” ChRL.....	
<i>Łukasz Sarek.....</i>	11
Pogarszająca się sytuacja praw człowieka w chińskiej prowincji Xinjiang – implikacje wewnętrzne i międzynarodowe	
<i>Alicja Bachulska.....</i>	35
Nowe podejście do procesu pokojowego w Afganistanie – nominacja Zalmaya Khalilzada.....	
<i>Przemysław Lesiński.....</i>	45
Departament Stanu USA wyraża zgodę na sprzedaż Japonii samolotów wczesnego ostrzegania	49
English summaries	53

Podsumowania tekstów

Antytajwańska „dolarowa dyplomacja” ChRL

Łukasz Sarek

W sierpniu br. Salwador zerwał stosunki dyplomatyczne z Republiką Chińską na Tajwanie (ROC) i nawiązał je z Chińską Republiką Ludową. Jest to już piąte obok Panamy, Dominikany, Wysp Świętego Tomasza i Książęcych oraz Burkina Faso państwo, które zerwało stosunki z Tajpej po wygraniu przez DPP wyborów prezydenckich i parlamentarnych w styczniu 2016 r. Władze ChRL zarzucają obecnemu rządowi w Tajpej dążenie do zmiany uzgodnionego status quo we wzajemnych stosunkach i dążenie do ustanowienia państwa tajwańskiego. Dla kierownictwa KPCh zjednoczenie Chin i przyłączenie Tajwanu do macierzy jest jednym z nieodzownych elementów „wielkiego odrodzenia narodu chińskiego”. Pekin zintensyfikował działania w sferze gospodarczej, mające na celu ograniczenie międzynarodowej przestrzeni Tajwanu, w szczególności dążąc do ograniczenia liczby państw formalnie uznających rząd w Tajpej.

Administracja Tsai Ing-wen prowadzi o wiele ostrożniejszą i bardziej wyważoną politykę w kwestii statusu państwa tajwańskiego w porównaniu do administracji Chen Shui-biana. Rządząca DPP nie zrezygnowała jednak z dążenia do uzyskania przez Tajwan statusu państwa niezależnego i odrębnego od Chin. Większość społeczeństwa tajwańskiego wciąż jest sceptycznie nastawiona do zjednoczenia z ChRL i opowiada się za utrzymaniem status quo lub uzyskaniem w przyszłości niepodległości. Władze tajwańskie starają się utrzymać formalne stosunki dyplomatyczne z jak największą liczbą państw. Intensyfikują również kontakty gospodarcze i kulturalne z państwami, z którymi utrzymują nieformalne stosunki. Działania te mają na celu budowanie obecności Tajwanu w przestrzeni międzynarodowej, co służy interesom gospodarczym oraz politycznym i stanowi element tajwańskiej strategii obrony przed różnymi formami chińskiej agresji. Formalne uznanie jest bardzo istotnym elementem, gdyż ułatwia władzom Tajwanu – poprzez dyplomatycznych sojuszników – realizację swoich interesów na forum organizacji międzynarodowych, w szczególności różnych agencji ONZ, do których członkostwa nie został dopuszczony.

Kierownictwo KPCh stosuje podejście dwutorowe wobec państw uznających rząd w Tajpej. Stara się przede wszystkim uwypuklić korzyści gospodarcze związane z uznaniem, ale zaczyna również korzystać z narzędzi nacisku ekonomicznego. Rządy państw, które zerwały w ostatnich dwóch latach stosunki z Tajwanem, traktują współpracę z Chinami jako atrakcyjny sposób na przyspieszenie wzrostu gospodarczego. Liczą na wzrost wymiany handlowej i na chińskie inwestycje oraz kredyty i udział chińskich firm w projektach infrastrukturalnych. Nie można wykluczyć, że kolejne państwa zerwą współpracę z Tajpej skuszone możliwościami, jakie oferuje Pekin.

Reakcja UE i innych kluczowych członków społeczności międzynarodowej na działania Pekinu zmierzające do ograniczenia międzynarodowej przestrzeni Tajwanu jest jak na razie bardzo ograniczona. Wielka Brytania, Francja i Australia podejmują jednak działania mające na celu zwiększenie swojej obecności na Pacyfiku i w Azji Południowo-wschodniej oraz ograniczenie wpływów Chin regionie, co może mieć pośrednio wpływ na pozycję Tajwanu. Stany Zjednoczone pozostają głównym sojusznikiem i najważniejszym gwarantem bezpieczeństwa Tajwanu. Udzielają mu wsparcia militarnego i dyplomatycznego oraz wywierają naciski dyplomatyczne na państwa, które nawiązały stosunki dyplomatyczne z Pekinem. USA obecnie nie popierają ewentualnych dążeń Tajwanu do uzyskania statusu państwa *de iure*. Tajwańskie władze zdają sobie również sprawę z możliwości bycia wykorzystanymi przez USA jako karta przetargowa w negocjacjach z Chinami oraz niepewnej skali wsparcia w wypadku zmian politycznych w Waszyngtonie po kolejnych wyborach. Czynniki te wpływają na dążenie Tajpej do uzyskania szerszego poparcia społeczności międzynarodowej.

Ze względu na tarcia między USA a Chinami oraz starania Tajwanu do rozbudowania sieci stosunków międzynarodowych na różnych płaszczyznach jednym z kilku możliwych scenariuszy w najbliższych latach, obok między innymi integracji z ChRL i zachowania status quo, jest również bardziej zdecydowana ewolucja statusu Tajwanu w kierunku uzyskania pełnej suwerenności i podmiotowości międzynarodowej jako państwa o silnych chińskich korzeniach etniczno-kulturowych, ale odrębnej tożsamości politycznej.

Taki rozwój wydarzeń miałby istotny wpływ na sytuację w Azji Południowo-wschodniej i na dynamikę stosunków między Tajwanem, ChRL a Polską, dla której Chiny są największym, a Tajwan jednym z kluczowych partnerów gospodarczych w Azji. Polska, jako członek społeczności międzynarodowej, w tym wielokrotny niestały członek Rady Bezpieczeństwa ONZ powinna na miarę swoich możliwości i pozycji międzynarodowej, z uwzględnieniem znaczenia i stopnia zaangażowania naszego państwa w Azji Wschodniej i Azji Południowo-wschodniej sprzeciwiać się wszelkim formom agresji, tym również przy użyciu narzędzi ekonomicznych ze strony ChRL bezpośrednio wobec Tajwanu. Natomiast decyzje poszczególnych państw o nawiązaniu stosunków dyplomatycznych z ChRL i zerwaniu z Tajwanem są ich suwerenną decyzją i nie powinny być przedmiotem ingerencji. Należy monitorować procesy społeczne i polityczne na Tajwanie (ich kierunek ewolucji nie jest przesądzony) oraz reakcje ze strony USA oraz innych kluczowych państw w regionie i społeczności międzynarodowej na podejmowane przez Tajpej i Pekin kroki i odpowiednio do rozwoju sytuacji kształtować działania dyplomatyczne i gospodarcze. Dążenie do utrzymania poprawnych stosunków z rządem ChRL nie powinno determinować polityki polskiego rządu wobec Tajwanu. Interesy Polski wymagają intensyfikacji współpracy gospodarczej z Tajwanem, nie tylko ze względu na konieczność dywersyfikacji partnerów handlowych w Azji i zmniejszenie dominacji Pekinu, ale również ze względu na pozycję Tajwanu jako dogodnego centrum handlowo-logistycznego dla handlu z innymi państwami Azji Południowo-wschodniej.

Pogarszająca się sytuacja praw człowieka w chińskiej prowincji Xinjiang – implikacje wewnętrzne i międzynarodowe

Alicja Bachulska

W ostatnich miesiącach znacząco wzrosła liczba doniesień medialnych oraz raportów na temat drastycznie pogarszającej się sytuacji praw człowieka w chińskiej prowincji Xinjiang (zamieszkałej w dużej mierze przez muzułmańską mniejszość ujgurską). Według niepotwierdzonych danych w tzw. „ośrodkach reedukacji” (czyli de facto obozach internowania) na terenie północno-zachodnich Chin przebywa obecnie od kilkuset tysięcy

do kilku milionów Ujgurów i Kazachów. Anonimowe źródła oraz nieliczni uciekinierzy donoszą, że w instytucjach tego rodzaju zdarzają się przypadki tortur i śmierci spowodowanych maltretowaniem oraz złymi warunkami bytowymi. Chociaż nierówne traktowanie mniejszości ujgurskiej w ChRL nie jest nowością, stworzenie „ośrodków reedukacji” świadczy o rozwoju zaawansowanego typu państwa policyjnego o daleko posuniętych implikacjach dla funkcjonowania środowiska wewnętrznego ChRL. Xinjiang stał się „laboratorium”, gdzie chiński rząd próbuje wdrożyć bezprecedensowy system kontroli ludności. Z doniesień medialnych wynika, że w dużej mierze ma opierać się on na nowych technologiach (w tym biometrycznych) oraz postępującej militaryzacji. Lokalna ludność ujgurska jest również przymuszana do przyjmowania wzorców kulturowych i stylu życia zgodnego z normami społecznymi większości etnicznej Han.

Rząd w Pekinie uzasadnia inwigilację względami bezpieczeństwa i nie dopuszcza zewnętrznych obserwatorów do inspekcji warunków w „ośrodkach reedukacji”. Temat sytuacji ludności ujgurskiej na terenie ChRL jest powoli podnoszony nie tylko w mediach, ale również przez instytucje międzynarodowe i polityków (np. przez Komitet ONZ ds. Likwidacji Dyskryminacji Rasowej). Nie należy jednak spodziewać się, że rząd w Pekinie wycofa się z tego projektu. Utrzymanie stabilności społecznej i politycznej (nawet kosztem wielkich nakładów finansowych i represji) jest jednym z priorytetów KPCh. Chociaż systemy bezpieczeństwa opierające się na obserwacji i kontroli ludności są rozwijane na całym świecie, ustrój polityczny Chin pozwala na sprawniejszą mobilizację funduszy i koordynację pracy związanych ze zbieraniem danych i tworzeniem nowych technologii. W dłuższej perspektywie rozwój zaawansowanego i skoordynowanego systemu tego rodzaju może mieć szersze implikacje międzynarodowe. Rosnące chińskie wpływy polityczne i gospodarcze poza granicami kraju (w tym w państwach niedemokratycznych lub o tendencjach autorytarnych) mogą doprowadzić do eksportu pewnych jego elementów. Mogłyby one posłużyć zabezpieczeniu chińskich interesów (np. w Pakistanie) oraz rozszerzeniu strefy wpływów rządu w Pekinie. Ponadto, już obecnie niektóre państwa muzułmańskie, które zacieśniają relacje gospodarcze i polityczne z rządem w Pekinie (np. Turcja) nie wypowiadają się krytycznie na temat traktowania mniejszości muzułmańskiej

w ChRL (choć krytykują one dyskryminację muzułmanów w innych państwach lub w przeszłości krytykowały politykę Pekinu wobec Ujgurów).

Nowe podejście do procesu pokojowego w Afganistanie – nominacja Zalmaya Khalilzada

Przemysław Lesiński

4 września br. sekretarz stanu USA Michael Pompeo ogłosił powołanie Zalmaya Khalilzada na stanowisko jego doradcy ds. Afganistanu. Przy okazji tej nominacji wskazał, że głównym zadaniem Khalilzada będzie doradzanie w kwestii rozmów pokojowych z talibami. Jest to kolejny sygnał świadczący o tym, że USA będą starały się zakończyć konflikt poprzez zawarcie umowy z rebeliantami. Prezydent Trump ogłaszając w sierpniu ubiegłego roku nową strategię wobec regionu wskazywał, że minie wiele czasu zanim dojdzie do takich rozmów, kładąc nacisk przede wszystkim na presję militarną i dyplomatyczną na sąsiadów Afganistanu. Od tamtego czasu sytuacja pogorszyła się, a w ostatnich miesiącach pojawiły się sygnały, że strona amerykańska gotowa jest do rozpoczęcia rozmów pokojowych z talibami. Wydaje się, że nominacja Zalmaya Khalilzada, jest kolejnym potwierdzeniem zmiany w podejściu administracji USA do toczącego się od 2001 roku konfliktu. Można oczekiwać jego dużej aktywności jeśli chodzi o negocjacje z rebeliantami, chociaż będą one utrudnione, gdyż najprawdopodobniej równolegle będą toczyć się walki. Nie należy wykluczyć również aktywnej roli Khalilzada w razie kontrowersji przy okazji procesu wyborczego w Afganistanie i jego mediacji między różnymi ugrupowaniami politycznymi. Nominacja ta najprawdopodobniej nie wpłynie na zmianę krytycznego stanowiska amerykańskiego wobec Islamabadu.

Departament Stanu USA wyraża zgodę na sprzedaż Japonii samolotów wczesnego ostrzegania

Departament Stanu USA zgodził się na sprzedaż Japonii dziewięciu samolotów wczesnego ostrzegania Northrop Grumman E-2D Advanced Hawkeye. Samoloty posłużą do zwiększenia świadomości sytuacyjnej Japonii w powietrzu i na morzu. Wartość 3,1 mld usd

zamówienie obejmuje, oprócz samolotów, również silniki i elementy towarzyszące. Nowe samoloty mają wzmocnić istniejącą flotę samolotów E-2C, które służą w Japonii od 1987 r. Samoloty E-2D są wyposażone w radar o większym zasięgu i precyzji działania, zdolny do wykrywania małych i trudnych do rozpoznania celów, takich jak samoloty typu stealth i pociski manewrujące. Mają również możliwość tankowania w powietrzu. Jeżeli sprzeciwu wobec decyzji Departamentu Stanu nie wyrazi Kongres, samoloty E-2D wejdą na wyposażenie japońskich Sił Samoobrony. Japonia starała się pozyskać te samoloty od 2014 r. Głównym powodem jest nasilenie przypadków naruszania japońskiej przestrzeni powietrznej przez lotnictwo chińskie i niespokojna sytuacja międzynarodowa. W zależności od rozlokowania, nowe samoloty mogą pomóc lepiej monitorować sytuację również na północy, w okolicy spornych z Rosją Kuryli, a także aktywność okrętów i kutrów północnokoreańskich na Morzu Japońskim. Wprowadzenie do służby samolotów E-2D Advanced Hawkeye powinno przyczynić się do zwiększenia zdolności ostrzegania w przestrzeni powietrznej i na morzu, a tym samym zwiększyć bezpieczeństwo Japonii.

Antytajwańska „dolarowa dyplomacja” ChRL

W sierpniu br. Salwador zerwał stosunki dyplomatyczne z Republiką Chińską na Tajwanie (ROC) i nawiązał je z Chińską Republiką Ludową. Utrata dotychczasowych sojuszników jest związana ze zmianą stanowiska KPCh wobec Tajwanu od chwili przegranych przez KMT (Kuomintang)¹ wyborów i dojścia do władzy DPP (Democratic Progressive Party)². Jest to już piąte obok Panamy, Dominikany, Wysp Świętego Tomasza i Księżycych oraz Burkina Faso państwo, które zerwało z Tajpej od chwili wygrania przez DPP wyborów prezydenckich i parlamentarnych w styczniu 2016 r. Obecnie już tylko 17 państw na świecie uznaje ROC i utrzymuje oficjalne stosunki dyplomatyczne z Tajpej a nie z Pekinem³. Spowodowało to zintensyfikowanie działań Pekinu, szczególnie w sferze gospodarczej, mających na celu ograniczenie międzynarodowej przestrzeni Tajpej.

Przyczyny wzrostu chińskiej presji na Tajwan

Pekin zarzuca obecnemu rządowi w Tajpej dążenie do zmiany uzgodnionego we wzajemnych stosunkach status quo, odrzucenie zasady jednych Chin⁴ oraz dążenie do ustanowienia tajwańskiej państwowości, co doprowadziło do faktycznego zerwania kontaktów dyplomatycznych w czerwcu 2016 r.⁵ Dla komunistycznych decydentów zjednoczenie Chin i przyłączenie Tajwanu do macierzy jest jednym z nieodzownych elementów „odrodzenia narodu chińskiego”⁶. W warstwie retorycznej chińscy przywódcy i komunistyczna propaganda promują ideę pokojowego zjednoczenia i zdobycia serc mieszkańców Tajwanu poprzez intensyfikację współpracy gospodarczej, kontaktów międzyludzkich i wymiany kulturalnej⁷.

Większość społeczeństwa tajwańskiego jest sceptycznie nastawiona do pełnej integracji z „kontynentem”, czego szczególnie wyrazistym przykładem była „słonecznikowa rewolucja” z 2014 r., która zablokowała pakiet kontrowersyjnych umów gospodarczych

z ChRL⁸. Takie nastawienie jest spowodowane poczuciem odmiennej tożsamości znaczącej części mieszkańców Tajwanu w stosunku do Chińczyków z kontynentu⁹, przywiązaniem do demokracji i niechęcią do ustroju politycznego ChRL¹⁰, obawami przed gospodarczym uzależnieniem od Chin i jego niekorzystnymi skutkami¹¹ oraz brakiem zaufania do modelu „jedno państwo, dwa systemy”¹². W ostatnich latach doszło do znaczącego osłabienia wpływów KMT, które wierne jest konsensusowi z 1992 r.¹³ i dąży do zacieśnienia współpracy z KPCh oraz związków z ChRL¹⁴. Jednocześnie miał miejsce wzrost nastrojów niepodległościowych i znaczenia ugrupowań politycznych opowiadających się za formalnym ustanowieniem państwa tajwańskiego. Główną opcją wybieraną przez większość społeczeństwa tajwańskiego jest zależnie od badań albo utrzymanie status quo albo ustanowienie niezależnego państwa Tajwan¹⁵.

Kierownictwo KPCh zdaje sobie sprawę z dość niskiej atrakcyjności opcji zjednoczeniowej w tajwańskim społeczeństwie. Pekin nigdy nie wyrzekł się możliwości dokonania zbrojnej interwencji na Tajwanie i jest to rozwiązanie, które zarówno władze Tajwanu, jak i społeczność międzynarodowa muszą brać pod uwagę¹⁶. Zdławienie tendencji „separatystycznych”, jak określa je KPCh, i zawrócenie Tajwanu na drogę integracji z ChRL Pekin stara się obecnie osiągnąć poprzez środki nacisku pośredniego i bezpośredniego w sferze politycznej, gospodarczej, kulturalnej oraz przez ograniczanie funkcjonowania Tajwanu w przestrzeni międzynarodowej¹⁷. Liczy też, że wywierana presja i pogorszenie sytuacji gospodarczej i politycznej Tajwanu wpłynie na spadek poparcia dla DPP i powrót do władzy KMT¹⁸.

Znaczenie uznania międzynarodowego dla władz Tajwanu

Podczas sprawowania władzy przez Chen Shui-biana, pierwszego prezydenta z ramienia DPP władze Tajwanu dążyły do międzynarodowego uznania statusu wyspy jako Tajwanu, samodzielnego bytu całkowicie oddzielnego od rządzonych przez komunistów Chin¹⁹. Za prezydentury ówczesnego lidera KMT Ma Ying-jeou, w latach 2008-2016 władze Tajwanu ze względów ideologicznych odrzuciły tę strategię i skoncentrowały się na staraniach o uzyskanie członkostwa w organizacjach międzynarodowych²⁰. Dla obecnego rządu DPP

uznanie międzynarodowe ma szczególne znaczenie. Koncepcja Tajwanu funkcjonującego w przestrzeni międzynarodowej jako wolnej, samorządnej demokracji jest wyraźnie odmienna od prezentowanego przez Pekin i przez zdecydowaną większość elit KMT obrazu Tajwanu jako części Chin i jako chińskiej prowincji, która funkcjonuje na zasadzie faktycznej autonomii²¹. Zarówno KPCh jak i KMT traktują relacje między sobą jako stosunki między dwiema rywalizującymi chińskimi partiami, które obecnie rządzą na różnych obszarach Chin²². DPP jest bliskie traktowania stosunków z KPCh jako stosunków między partiami politycznymi rządzącymi dwoma niezależnymi podmiotami. W tej koncepcji Tajwan ma status państwa *de facto*, a jego legitymizacja do działania na arenie międzynarodowej wpływa z samego faktu samodzielnego istnienia i funkcjonowania, a nie jest pochodną roszczeń KMT do uznania rządu Republiki Chińskiej jako *de iure* reprezentanta dla całych Chin²³. Uznanie międzynarodowe to podstawa polityki pozycjonowania się Tajwanu jako *de facto* suwerennego podmiotu prawa międzynarodowego, realizacji swoich interesów na arenie międzynarodowej i istotny element systemu ochrony przed chińską ingerencją i ewentualną inwazją.

W okresie rządów administracji Ma Ying-jeou między KPCh a KMT funkcjonowało częściowe „zawieszenie broni” w kwestii międzynarodowej pozycji Tajwanu, ze względu na podobne podejście obu partii do międzynarodowego statusu Tajwanu oraz nadziei Pekinu na integrację wyspy z kontynentem²⁴. Pekin nie tylko nie podejmował szerszych działań mających na celu skłonienie rządów uznających Tajwan do nawiązania stosunków dyplomatycznych z ChRL, ale nie wykorzystywał również propozycji nawiązania stosunków dyplomatycznych zgłaszanych przez sojuszników Tajwanu²⁵. Jedynymi państwami, które w latach 2008-2016 zerwały stosunki z Tajwanem były w 2013 r. Gambia²⁶, z którą Pekin nawiązał stosunki dyplomatyczne dopiero w 2016 r.²⁷ oraz w styczniu 2008 r. Malawi²⁸. Pekin starał się jednak ograniczyć udział Tajwanu w niektórych organizacjach międzynarodowych oraz wymuszał zmianę nazwy, pod jaką Tajwan w nich uczestniczył²⁹.

Władze Tajwanu od lat informują o konkretnych działaniach Pekinu, który poprzez różnego rodzaju zachęty lub naciski i groźby wywierane na państwa, organizacje międzynarodowe i firmy powodują wypieranie Tajwanu z przestrzeni międzynarodowej³⁰. Obecny rząd

Tajwanu stara się również zintensyfikować swoje kontakty gospodarcze i kulturalne z jak największą liczbą państw. Utrzymanie możliwie rozległych i przyjaznych stosunków dyplomatycznych i quasi-dyplomatycznych daje rządowi w Tajpej nie tylko oficjalne uznanie przez część społeczności międzynarodowej, ale również utrzymanie nieformalnych stosunków z innymi państwami. Oficjalne uznanie jest jednak bardzo istotne, ponieważ daje możliwość pośredniej walki o ochronę swoich interesów na arenie międzynarodowej³¹. Dotyczy to np. forum organizacji międzynarodowych, do których Tajwan nie został dopuszczony. W celu zabezpieczenia interesów gospodarczych i politycznych DPP stara się również zintensyfikować współpracę z państwami, które uznają ChRL. Szczególnie znaczenie gospodarcze i polityczne ma region Azji Południowo-wschodniej i Azji Południowej, gdzie realizowany jest projekt New Southbound Policy³², najważniejszej międzynarodowej inicjatywy dyplomatyczno-gospodarczej administracji Tsai Ing-wen³³.

Gospodarcze zachęty i narzędzia nacisku

Po dojściu DPP do władzy KPCh zintensyfikowała działania Chin mające na celu wypchnięcie Tajwanu z przestrzeni międzynarodowej. Kluczowym narzędziem dla przekonania innych państw do zerwania stosunków dyplomatycznych z Republiką Chińską jest pakiet gospodarczy. W wielu przypadkach strona chińska oficjalnie zaprzeczała bezpośredniemu związkowi między ofertą współpracy gospodarczej a nawiązaniem stosunków dyplomatycznych, jednak w ślad za nawiązaniem stosunków dyplomatycznych szła intensyfikacja stosunków gospodarczych, a w wielu wypadkach pomoc finansowa ChRL. Należy jednak podkreślić, że jeszcze do niedawna w polityce Tajwanu wobec swoich partnerów pomoc gospodarcza i inwestycje były również istotnym elementem podtrzymania stosunków. Tak ChRL³⁴ jak i Tajwan³⁵ zdają sobie sprawę z nierównych możliwości. Tajwan coraz wyraźniej oficjalnie odżegnuje się od korzystania z pomocy finansowej jako środka do podtrzymania obecnych sojuszy, gdyż nie jest w stanie prowadzić z Chinami rywalizacji w sferze finansowej.

Kierownictwo KPCh stosuje podejście dwutorowe. Z jednej strony stara się uwypuklić korzyści gospodarcze związane z uznaniem Pekinu w postaci wzrostu wymiany handlowej

i chińskich inwestycji, wsparcia finansowego w formie kredytów oraz udziału chińskich firm w projektach infrastrukturalnych. Z drugiej strony korzysta ze swojej kontroli nad chińską gospodarką i chińskimi przedsiębiorstwami jako narzędzia nacisku poprzez np. bezpośrednie ograniczenie wymiany gospodarczej i inwestycji z danym państwem lub wprowadzenie administracyjnych przeszkód dla operacji przedsiębiorstw prywatnych w danym państwie. Do niedawna w strategii Pekinu przeważało stosowanie zachęt. Coraz częściej jednak KPCh stosuje szantaż gospodarczy wobec państw, które nie chcą uznać prymatu ChRL nad Tajwanem.

Czynniki gospodarcze wpływające na decyzję poszczególnych państw o zerwaniu stosunków dyplomatycznych z Tajwanem

Salwador. 20 sierpnia br. prezydent Salwadoru ogłosił zerwanie stosunków dyplomatycznych z Republiką Chińską i nawiązanie ich z Chińską Republiką Ludową wraz z jednoczesnym uznaniem zasady jednych Chin. Decyzja mogła się wydawać dość nagła. W połowie lipca z wizytą w Salwadorze był minister spraw zagranicznych ROC³⁶. W lutym weszły w życie kolejne obniżki ceł w ramach wprowadzania umowy o wolnym handlu z Tajwanem³⁷. Bezpośrednią przyczyną zerwania przez Salwador stosunków dyplomatycznych, na jaką wskazuje strona tajwańska była jej odmowa uczestnictwa w finansowaniu projektu rozbudowy Port la Union oraz donacji na rzecz kampanii partii rządzącej przed przyszłorocznymi wyborami prezydenckimi³⁸. Niewielki wzrost gospodarczy, korupcja, przestępczość i ubóstwo są przyczynami powszechnego społecznego niezadowolenia z rządu wywodzącego się z dawnej lewicowej partyzantki. Pozyskanie inwestorów, dzięki którym stworzone byłyby liczne nowe miejsca pracy mogłyby w pewnym stopniu wpłynąć na zmianę nastrojów społecznych. Decyzja rządu spotkała się z krytyką ze strony opozycyjnych polityków³⁹ i związków przedsiębiorców⁴⁰. W orędziu do narodu prezydent wskazał na spodziewane korzyści gospodarcze jako główny powód swojej decyzji⁴¹. Władze Salwadoru negują powody zerwania stosunków wskazywane przez Tajpej. Rozbudowa portu oraz powiązanej z nim specjalnej strefy ekonomicznej jest jednak traktowana przez rząd Salwadoru jako kluczowy projekt dla rozwoju wschodniej części kraju⁴². Projekt został oceniony przez przedstawicieli Tajwanu

jako nieopłacalny, a zadłużenie związane z inwestycją jako mało realne do spłacenia. Przez wiele lat mimo kilkukrotnych przetargów również żaden inwestor prywatny nie podjął się rozbudowy i zarządzania portem. Władze Salwadoru w ostatnich miesiącach kilkukrotnie podkreślały natomiast, że zainteresowanie projektem wyraziły Chiny⁴³.

Burkina Faso. W maju br. władze Burkina Faso podpisały porozumienie z ChRL o ponownym nawiązaniu stosunków dyplomatycznych i uznaniu zasady jednych Chin⁴⁴. W lipcu otwarta została placówka dyplomatyczna Chin⁴⁵. Władze afrykańskiego państwa nie wskazywały konkretnych oczekiwań wobec nowego partnera, ale podkreślały, że nawiązania stosunków z Pekinem wymagała sytuacja gospodarczo społeczna. W 2016 r. Tajwan odmówił finansowania projektów wartych ponad 30 mln usd⁴⁶. W latach 1994-2018 Tajpej przekazało Burkina Faso ponad 700 mln usd w pomocy finansowej i pożyczkach. Chińskie media państwowe podkreślały natomiast, że wymiana handlowa między Chinami a Burkina Faso przewyższała znacznie wymianę z Tajwanem oraz wskazywały na korzyści, jakie z chińskich projektów infrastrukturalnych czerpią inne państwa afrykańskie⁴⁷. Inwestycje i rozwój infrastruktury są traktowane przez władze państwowe jako sposób na poprawę fatalnej sytuacji gospodarczej państwa borykającego się w ostatnich latach również z niestabilną sytuacją polityczną. Już w kilka miesięcy później oczekiwania rządu w Wagadugu zostały wyraźnie sprecyzowane. China Harbour Engineering ma wybudować autostradę między stolicą a Bobo-Dioulasso i doprowadzić ją do granicy z Wybrzeżem Kości Słoniowej. Koszt projektu to 1,75 mld usd, a finansowanie ma dostarczyć po preferencyjnych warunkach Exim Bank. Pekin zobowiązał się również dostarczać co roku środki o wartości prawie 33 mln usd, bez jednoznacznego określenia jednak charakteru transferowanych funduszy. Chiny zobowiązały się również do budowy szpitala wartego 250 mln usd⁴⁸. Ze względu na krótki okres od nawiązania stosunków dyplomatycznych trudno jest ocenić szanse na realizację tych obietnic oraz wysokość funduszy przekazanych jako bezzwrotna pomoc, a nie pożyczki. Należy jednak mieć na uwadze, że ze względu na wysoką wartość inwestycji w porównaniu do PKB spłata znaczących pożyczek może być poważnym obciążeniem dla budżetu państwa.

Dominikana. Chińscy przedsiębiorcy od kilku lat wyrażali swoje zainteresowanie inwestycjami na Dominikanie⁴⁹. Chiński przedstawiciel na Dominikanie w 2017 r. obiecywał rozwój stosunków gospodarczych i istotny napływ nowych chińskich inwestycji w wysokości ponad 800 mln usd⁵⁰. Jeszcze wcześniej – pod koniec 2016 r. – media informowały o możliwości udostępnienia Dominikanie wielomiliardowych kredytów finansowanych z chińskich funduszy bez konieczności nawiązywania stosunków dyplomatycznych⁵¹. Byłoby to pewnym odstępstwem od zasady, że państwa, które uznają Tajwan nie mają dostępu do środków z chińskich funduszy państwowych, ale nie doszło do udostępnienia tych środków. Inwestycje 24 przedsiębiorstw pochodzenia tajwańskiego do sierpnia 2017 r. wynosiły niespełna 170 mln usd⁵². W drugiej połowie 2017 r. klimat stosunków tajwańsko-dominikańskich pogorszył się. Również wizyta delegacji tajwańskich inwestorów w marcu 2018 r. nie przyniosła znaczących rezultatów⁵³. W kwietniu 2018 r., jeszcze przed nawiązaniem stosunków z ChRL, prezydent Dominikany wziął udział w otwarciu pierwszego większego zakładu produkcyjnego zakładanego przez chińską firmę⁵⁴. 1 maja br. Dominikana ostatecznie nawiązała stosunki dyplomatyczne z ChRL⁵⁵. Strona tajwańska zarzuciła ChRL, że w zamian za porzucenie Tajwanu Pekin obiecał inwestycje, pomoc finansową i niskooprocentowane pożyczki w łącznej wysokości 3,1 mld usd na realizację projektów infrastrukturalnych⁵⁶. Rząd Dominikany nie ukrywa, że liczy na znaczące chińskie inwestycje nawet do kwoty 10 mld usd w najbliższych latach⁵⁷. Chiny są między innymi również zainteresowane inwestycją w kontrowersyjną i związaną z korupcyjnymi skandalami elektrownię ciepłą Punta Catalina⁵⁸.

Panama. W czerwcu ubiegłego roku rząd Panamy nawiązał stosunki dyplomatyczne z ChRL⁵⁹. Decyzja ta była bolesna dla Tajpej, ale trudno uznać ją za całkowite zaskoczenie. Po zmianie stron dynamiki nabrały negocjacje umowy o wolnym handlu między ChRL i Panamą⁶⁰. Na razie jednak większe korzyści mogą osiągnąć chińskie firmy zaangażowane w panamskie projekty infrastrukturalne. Jedną z pierwszych inwestycji była rozpoczęta przez konsorcjum chińsko-belgijskie w październiku 2017 r. budowa portu Perico Island dla statków pasażerskich za kwotę 169 mln usd⁶¹. Chińskie przedsiębiorstwa uzyskały jednak znacznie wyższe kontrakty: China Communications Construction Construction Company i China Harbour Engineering Company LTD wygrały przetarg na budowę wartego ponad 1,4

mld usd mostu nad kanałem panamskim a China Landbridge Group ma wybudować za ok. 1 mld usd terminal kontenerowy w Colon⁶².

Wyspy Świętego Tomasza i Książęce. Wyspiarskie państwo już od kilku lat pogłębiało kontakty z Chinami i zmiana sojuszy była przewidywana przez ekspertów. W 2013 r otwarto chińskie przedstawicielstwo handlowe⁶³, a w 2014 r. prezydent złożył nieoficjalną wizytę w Chinach⁶⁴. W grudniu 2016 r. przedstawiciele afrykańskiego państwa podpisali z ChRL porozumienie o ponownym nawiązaniu stosunków dyplomatycznych⁶⁵. W chwili podpisywania porozumienia Pekin zapowiedział jedynie wsparcie dla rozwoju gospodarczego i społecznego nowego partnera⁶⁶ oraz poparcie Chin oraz możliwość współpracy w ramach Forum on China-Africa Cooperation, oraz Forum for Economic and Trade Cooperation (między Chinami i państwami portugalskojęzycznymi)⁶⁷. Przedstawiciele ROC w oświadczeniu o zerwaniu stosunków dyplomatycznych jednoznacznie wskazali jednak, że bezpośrednią przyczyną decyzji władz Wysp Świętego Tomasza i Książęcych była tajwańska odmowa przekazania znacznych środków w ramach pomocy finansowej⁶⁸. Według nieoficjalnych informacji była to kwota przeznaczona na stabilizację sytuacji budżetowej i mająca wartość między 100 mln⁶⁹ a 200 mln usd oraz dodatkowo 30 mln usd na rozbudowę lotniska i 800 mln usd na budowę portu morskiego⁷⁰. Do tej pory władze Tajwanu według informacji medialnych wspierały wyspiarskie państwo średnio kwotą ok 16 mln usd rocznie⁷¹. W kwietniu 2017 r. Chiny miały zobowiązać się do przekazania 146 mln usd jako pomocy finansowej na rozbudowę infrastruktury⁷². We wrześniu br. Pekin podpisał z wyspiarskim państwem umowy o współpracy, w tym w zakresie budownictwa mieszkaniowego, a Chiny przekazały jak do tej pory 29 mln usd jako donację. Kwestie rozbudowy lotniska i budowy portu pełnomorskiego wciąż są w sferze deklaracji⁷³. Rozbudowa lotniska jest istotna w związku z planami zwiększenia ruchu turystycznego. Władze Wysp Świętego Tomasza liczą, że dzięki nawiązaniu stosunków z Pekinem zwiększą się przychody w związku z przybywaniem chińskich turystów.

Perspektywy Tajwanu na utrzymanie dotychczasowych partnerów

Przestrzeń międzynarodowa Tajwanu ulega w ostatnich dwóch latach systematycznemu kurczeniu. Zasoby finansowe Pekinu i Tajpej są nieporównywalne, co ChRL skutecznie wykorzystuje dla przekonania poszczególnych państw do zerwania stosunków dyplomatycznych z Tajpej. Metallurgical Corporation of China (MCC) prowadzi rozmowy dotyczące szacowanej na 4,7 mld usd przebudowy i rozbudowy stolicy Port-au-Prince. Tajwańska pomoc jest oceniana jako mało transparentna i przynosząca korzyści głównie politykom⁷⁴. Tajwan również oferuje swoją pomoc i fundusze, ale ich wartość jest niższa niż strony chińskiej⁷⁵. Chińscy dyplomaci zachęcają ostatniego afrykańskiego sojusznika Tajwanu, eSwatini (d. Suazi), do zmiany stron i wyrażają przekonanie, że niedługo to nastąpi⁷⁶. Minister spraw zagranicznych eSwatini zapewnia, że jego kraj nie porzuci Tajwanu⁷⁷. Reprezentanci eSwatini nie są zapraszani na Forum on China-Africa Cooperation (FOCAC) i na spotkania w innych formatach, na których Chiny prezentują swoją ofertę gospodarczą dla państw afrykańskich⁷⁸, nie może liczyć na fundusze, które ChRL kieruje do Afryki i jest wyłączone ze wszystkich inicjatyw, które dawałyby możliwości ze współpracy z Chinami.

Większość państw, które wciąż jeszcze uznaje ROC to państwa niewielkie, ze słabo rozwiniętą gospodarką. Przyciągnięcie znaczących zagranicznych inwestycji lub finansowania projektów infrastrukturalnych dla zwiększenia tempa wzrostu gospodarczego jest według tych rządów dobrym sposobem na pobudzenie wzrostu gospodarczego i zwiększenie zatrudnienia. Państwa te są skłonne do skorzystania z chińskiej oferty pomimo coraz bardziej uwidaczniających się problemów związanych z korzystaniem z chińskim finansowaniem zagranicznych projektów. W ub.r. rząd Sri Lanki przekazał większość udziałów w porcie Hambantota w 99-letnią dzierżawę chińskiej spółce, gdyż nie był w stanie obsłużyć zadłużenia z projektu, który nie przynosił spodziewanych dochodów⁷⁹. Władze Mjanmy (d. Birmy) w obawie przed problemami ze spłatą zadłużenia i rentownością projektu obniżyły wartość inwestycji w port i specjalną strefę ekonomiczną w Kyauk Pyu⁸⁰. Problemy z obsługą zadłużenia ma również Etiopia, w której sztandarowy chiński projekt kolei Addis Abeba-Dżibuti nie przynosi spodziewanych przychodów⁸¹. Ze względu jednak na

wysoki poziom ryzyka projektów w Ameryce Łacińskiej i w państwach Pacyfiku niewielu inwestorów z innych państw jest skłonnych do podjęcia działań, a zakres zaangażowania gospodarczego Stanów Zjednoczonych w wielu państwach regionu stoi pod znakiem zapytania. Dla celów politycznych chińskie władze są bardziej skłonne do podjęcia projektów, których wykonalność i rentowność stoi pod znakiem zapytania. Z tego powodu są bardziej atrakcyjnym partnerem niż dysponujący mniejszymi środkami Tajwan i państwa sprzyjające Tajwanowi, których firmy kierują się w podejmowaniu decyzji czynnikami rynkowymi, a w dużo mniejszym stopniu politycznymi.

Pekin sięga nie tylko po środki zachęty, ale również po szantaż gospodarczy. W 2017 r. Pekin decyzjami administracyjnymi spowodował drastyczny spadek napływu chińskich turystów na Palau, ponieważ pacyficzna wyspa uznaje Tajwan⁸². Chiny dążą również do zatarcia odrębności Tajwanu od Chin w świadomości społeczności międzynarodowej również poprzez wywieranie nacisku na zagraniczne firmy np. lotnicze, by dostosowały nazewnictwo Tajwanu w swoich materiałach informacyjnych, platformach obsługi klientów i na produktach do aprobowanego przez kierownictwo KPCh tak, by również wyeliminować możliwość postrzegania Tajwanu jako odrębny byt⁸³.

Międzynarodowa reakcja na chińskie działania

Stany Zjednoczone pozostają głównym sojusznikiem i najważniejszym gwarantem bezpieczeństwa Tajwanu. Działania administracji Trumpa, takie jak podniesienie rangi przedstawicielstwa USA na Tajwanie, udzielenie wyraźnych gwarancji bezpieczeństwa, zgoda na zakupy uzbrojenia⁸⁴, podniesienie rangi wizyt Tsai Ing-wen w USA i szereg kontaktów dyplomatycznych⁸⁵ są istotnymi elementem wskazującymi na znaczenie Tajwanu dla administracji Trumpa. Należy jednak mieć na uwadze, że ta administracja swoich partnerów traktuje bardzo przedmiotowo i Tajwan może być użyty jako karta przetargowa w stosunkach chińsko-amerykańskich, z czego zresztą tajwańscy politycy i analitycy zdają sobie sprawę. Ostra krytyka ze strony Waszyngtonu i groźby pod adresem Salwadoru⁸⁶ są przede wszystkim podyktowane interesami USA. Zadaniem rządu Salwadoru jest zabezpieczenie rozwoju gospodarczego własnego kraju. W sytuacji, gdy

USA przez wiele dziesięcioleci korzystały ze współpracy gospodarczej z Chinami po nawiązaniu stosunków dyplomatycznych przez prezydenta Nixona⁸⁷ krytykowanie rządu w San Salvador za podjęcie współpracy z Pekinem i tymczasowe odwołanie dyplomatów ze wszystkich trzech państw Ameryki Centralnej, które uznały Pekin⁸⁸ jest hipokryzją i przede wszystkim elementem rozgrywki z Chinami. Deklaracja Waszyngtonu jest według części obserwatorów kolejnym przejawem faktycznego powrotu do stosowania doktryny Monroe'a w Ameryce Łacińskiej⁸⁹. Stany Zjednoczone nie udzielają natomiast Tajwanowi wystarczającej realnej pomocy w sferze gospodarczej mającej na celu zrównoważenie chińskich nacisków na wyspę i chińskiej oferty dla państw wciąż uznających Tajpej⁹⁰.

Tajwańskie apele do społeczności międzynarodowej, w tym do UE, o uznanie wyspy za podmiot stosunków międzynarodowych i wsparcie w staraniach o umożliwienie szerszego dostępu do przestrzeni międzynarodowej szczególnie poprzez uczestnictwo w organizacjach międzynarodowych spotykają się z niewielkim odzewem⁹¹. Planowane przez Wielką Brytanię⁹², Francję⁹³ Australię i USA⁹⁴ działania na rzecz zrównoważenia wpływów Chin na Pacyfiku mogą być pomocne dla Tajwanu w utrzymaniu dotychczasowej sieci sojuszników, ale nie jest to działanie bezpośrednio skierowane na ochronę interesów i statusu wyspy przed chińskimi naciskami. USA są kluczowym sojusznikiem, jednak Tajwan stara się zdywersyfikować swoje stosunki i uzyskać szersze poparcie ze strony społeczności międzynarodowej.

Wnioski dla Polski

Polska jest jednym z pierwszych państw, które uznały ChRL. W czasach PRL ze względów ideologicznych Polska utrzymywała kontakty z Pekinem, nie z Tajpej. Zmiany ustrojowe w Polsce pozwoliły na otwarcie Biura Kulturalno-Gospodarczego Tajpej w Warszawie i podjęcie współpracy gospodarczej i kulturalnej. Rząd polski uznaje zasadę jednych Chin i rząd w Pekinie jako jedyny podmiot, który ma legitymację do reprezentowania całych Chin. Dopóki rząd w Tajpej prezentował się jako formalnie rząd właściwy dla całych Chin, który tylko tymczasowo utracił kontrolę nad częścią kontynentalną sfera gospodarcza i kulturalna pozostawały jedynymi możliwymi obszarami współpracy.

Zachodzące na Tajwanie procesy społeczno-polityczne powinny skłaniać jednak do spojrzenia na kwestię tajwańską również z innej perspektywy. Społeczeństwo tajwańskie jest niechętnie integracji z ChRL, nawet w ramach modelu „jedno państwo, dwa systemy”. Zdecydowana większość Tajwańczyków ma poczucie przynależności w mniejszym lub większym stopniu do chińskiego kręgu kulturowego, ale przyjmuje odmienną „tajwańską” tożsamość w sferze społeczno-politycznej. Poparcie społeczne dla partii politycznych, które jednoznacznie opowiadają się za szybkim ogłoszeniem niepodległości jest jednak wciąż niewielkie. W aktualnej retoryce rządzącej DPP przeważa potwierdzanie utrzymania obecnego status quo, które nie wyklucza jednak dążenia do uzyskania w bliżej nieokreślonej perspektywie czasowej statusu państwa na obszarze, nad którym rząd w Tajpej sprawuje obecnie władzę, ale bez roszczeń do reprezentowania całych Chin⁹⁵.

Faktyczna odmowa uznania konsensusu z 1992 r. przez rząd Tsai Ing-wen oraz promowanie statusu Tajwanu jako samorządnej demokracji są elementami budowania międzynarodowej podmiotowości Tajwanu wyraźnie odróżniającej wyspę od kontynentu. Dyplomatyczno-gospodarcza „dolarowa” ofensywa Pekinu, która ogranicza takie możliwości, spotkała się ze zdecydowanym sprzeciwem Tajwanu i reakcją Stanów Zjednoczonych. Stosunek społeczeństwa tajwańskiego do ostatecznego zerwania z Pekinem i dążenia do międzynarodowego uznania statusu państwa jako Tajwanu (a nie ROC) zmienia się. Wiele zależy od tego, w jakim stopniu DPP stworzy podstawy do wzrostu gospodarczego niezależnego od stosunków z Pekinem. DPP jest również bardziej elastyczne i kreatywniejsze, ale też wyważone w doborze metod w polityce międzynarodowej niż za prezydentury Chen Shui-biana. Ze względu na tarcia między USA a Chinami oraz starania Tajwanu na rzecz rozbudowania stosunków międzynarodowych na różnych płaszczyznach jednym z kilku możliwych scenariuszy w najbliższych latach (obok najbardziej prawdopodobnego zachowania status quo i dużo mniej prawdopodobnej integracji z ChRL) jest również bardziej zdecydowana ewolucja statusu Tajwanu w kierunku tego, jaki wypracował Singapur⁹⁶. Miasto-państwo jest suwerennym podmiotem o silnych chińskich korzeniach etniczno-kulturowych, ale odrębnej tożsamości polityczno-społecznej. Ewolucja Tajwanu w kierunku singapurskim zależy od splotu czynników wewnętrznych

i zewnętrznych, ale takie bieg wydarzeń miałyby istotny wpływ na sytuację w Azji Południowo-wschodniej i na dynamikę stosunków między Tajwanem, ChRL a Polską, dla której Chiny są największym a Tajwan jednym z kluczowych partnerów gospodarczych w Azji.

Należy monitorować procesy społeczne i polityczne na Tajwanie, których kierunek nie jest przesądzony jak również reakcje ze strony USA oraz innych kluczowych państw w regionie i społeczności międzynarodowej na kroki podejmowane przez Tajpej i Pekin. Dążenie do utrzymania poprawnych stosunków z rządem ChRL nie powinno całkowicie determinować polityki polskiego rządu wobec ROC. Tajwan jest samorządną, pokojową, rozwiniętą demokracją o otwartej gospodarce. Polska, jako członek społeczności międzynarodowej, w tym wielokrotny niestały członek Rady Bezpieczeństwa ONZ powinna na miarę swoich możliwości i pozycji międzynarodowej, z uwzględnieniem znaczenia i stopnia zaangażowania naszego państwa w Azji Południowo-wschodniej sprzeciwiać się wszelkim formom agresji, tym również przy użyciu narzędzi ekonomicznych ze strony ChRL bezpośrednio wobec Tajwanu. Decyzje poszczególnych państw o nawiązaniu stosunków dyplomatycznych z ChRL i zerwaniu z Tajwanem są natomiast ich suwerenną decyzją i nie powinny podlegać ocenie lub naciskom ze strony władz innych państw.

Polska może natomiast, mając na uwadze zmiany polityczno-społeczne na Tajwanie i aspiracje oraz dążenia rządu tajwańskiego wspierać działania Tajwanu na arenie międzynarodowej, szczególnie starania o uczestnictwo w organizacjach międzynarodowych, co może być istotnym elementem w budowaniu pozycji Polski na Tajwanie. Zmiana nazewnictwa przedstawicielstwa Tajwanu w Polsce i polskiego na Tajwanie⁹⁷ są pozytywnymi elementami budowania wizerunku Polski.

Interesy Polski wymagają intensyfikacji współpracy gospodarczej i kulturalnej z Tajwanem, w czym może być pomocne niedawne otwarcie biura PAIH w Tajpej⁹⁸. Pod względem wartości nominalnej importu z Polski Tajwan zdecydowanie ustępuje Chinom, jednak pod względem skłonności do zakupu polskich produktów z uwzględnieniem poziomu zamożności znacznie je przewyższa⁹⁹. Silniejsze więzy gospodarcze mogą być korzystne nie

tylko ze względu na konieczność dywersyfikacji partnerów handlowych w Azji i zmniejszenie dominacji Chin, ale również ze względu na pozycję Tajwanu jako dogodnego centrum handlowo-logistycznego dla polskiego eksportu na rynki innych państw Azji Południowo-wschodniej. PAIH liczy również na przyciągnięcie tajwańskich inwestycji do Polski¹⁰⁰.

Łukasz Sarek – analityk ds. gospodarki Chin w Ośrodku Badań Azji

---

¹ Przez wiele dziesięcioleci rządząca na Tajwanie w sposób autorytarny partia, której liderem był Czang Kaj-szek. Jej członkami była głównie elita polityczna i członkowie KMT, którzy zbiegli w 1949 r. z kontynentu na Tajwan po przegranej z KPCh wojnie domowej.

² Jedną z dwóch najważniejszych partii na Tajwanie. Jej zwolennikami są głównie potomkowie migrantów z obszaru Chin, którzy zamieszkiwali Tajwan przed przybyciem zbiegłych z kontynentu członków KMT. Bazę DPP stanowili przede wszystkim tzw. Hoklo, potomkowie mówiących jednym z dialektów języka m.in. przybyszów z dzisiejszej prowincji Fujian oraz w mniejszym stopniu przedstawiciele etnicznej grupy Hakka.

³ Na stronie tajwańskiego ministerstwa nie ma wyraźnego rozróżnienia między placówkami ustanowionymi jako formalne placówki dyplomatyczne w państwach, które uznają ROC jako legalny rząd całych Chin a przedstawicielstwami gospodarczymi i kulturalnymi, które funkcjonują wyłącznie jako de facto przedstawicielstwa Tajwanu w państwach, które uznają rząd w Pekinie jako legalny.

Por. strona Ministerstwa Spraw Zagranicznych Republiki Chińskiej na Tajwanie: <https://www.mofa.gov.tw/en/default.html#> i <https://www.mofa.gov.tw/>.

Tak np. dla Ameryki Łacińskiej i Karaibów są wskazane wszystkie placówki i formalne i nieformalne: <https://www.mofa.gov.tw/en/CountryAreaInfoEn.aspx?CASN=ABBF62618F53F8DE&n=097B4BFD39463954&sms=A76B7230ADF29736> [dostęp: 13.09.2018].

Aktualna lista państw utrzymujących pełne stosunki dyplomatyczne z Republiką Chińską jest dostępna na Wikipedii: https://en.wikipedia.org/wiki/Foreign_relations_of_Taiwan [dostęp: 13.09.2018].

⁴ Zasada jednych Chin jest różnie rozumiana przez różne strony, jednak pozycja KMT była dużo bliższa stanowisku KPCh, zob. JM Norton, 'One China,' 5 Interpretations, The Diplomat, 27.07.2016, <https://thediplomat.com/2016/07/one-china-5-interpretations/> [dostęp: 13.09.2018].

⁵ Ben Blanchard, J.R. Wu, *China says has stopped communication mechanism with Taiwan*, Reuters, 25.06.2016, <https://www.reuters.com/article/us-china-taiwan-idUSKCN0ZBo5R> [dostęp: 13.09.2018] oraz artykuł krytykujący postawę prezydent Tajwanu: Yeni Wong, Ho-I Wu, and Kent Wang, *Tsai's Refusal to Affirm the 1992 Consensus Spells Trouble for Taiwan*, The Diplomat, 26.08.2016, <https://thediplomat.com/2016/08/tsais-refusal-to-affirm-the-1992-consensus-spells-trouble-for-taiwan/> [dostęp: 13.09.2018]. Tsai Ing-wen mimo retoryki o uznaniu status quo nie potwierdziła do dziś, że uznaje zasadę jednych Chin.

⁶ 习近平强调·坚持“一国两制”，推进祖国统一 (Xi Jinping podkreśla kontynuację [polityki] „Jeden kraj dwa systemy” oraz dążenie do zjednoczenia ojczyzny), portal rządu Chińskiej, Republiki Ludowej, 18.10.2017, http://www.gov.cn/xinwen/2017-10/18/content_5232659.htm [dostęp: 13.09.2018]. Zob. również: 刘建飞 (Liu Jianfei), *实现祖国完全统一是中华民族根本利益所在 (Interes narodu chińskiego leży w realizacji zjednoczenia ojczyzny)*, Theory.people.cn, 30.03.2018, <http://theory.people.com.cn/n1/2018/0330/c40531-29898003.html> [dostęp: 13.09.2018].

---

⁷ 朱中博(Zhu Zhongbo), *兩岸關係近中期發展及台灣問題的解決前景* (Najbliższa przyszłość stosunków po obu stronach Cieśniny [Tajwańskiej] oraz perspektywy rozwiązania kwestii tajwańskiej), China Institute of International Studies, 13.06.2018, http://www.ciis.org.cn/chinese/2018-06/13/content_40381353.htm [dostęp: 13.09.2018],

Jednym ze sposobów na to jest tzw. program 31 punktów, który daje specjalne przywileje tajwańskim przedsiębiorcom (np. udział w programie „China Manufacturing 2025”, ulgi podatkowe, udział w projektach infrastrukturalnych) oraz specjalny status i te same prawa co dla obywateli ChRL dla tych obywateli Tajwanu, którzy chcą w Chinach studiować, zakładać firmy, pracować i mieszkać (np. prawo do przystąpienia do specjalnych egzaminów zawodowych, uzyskanie licencji i wykonywanie zawodów licencjonowanych, prawo do ubiegania się o państwowe granty, brak ograniczeń liczby Tajwańczyków w chińskich filmach i serialach telewizyjnych, możliwość wykonywania zawodu przez tajwańskich lekarzy itp.).

Zob. *关于印发《关于促进两岸经济文化交流合作的若干措施》的通知* (Obwieszczenie o opublikacji „Środków na rzecz promocji współpracy gospodarczej i kulturalnej po obu stronach Cieśniny [Tajwańskiej]), portal Taiwan Affairs Office of the State Council PRC, http://www.gwytb.gov.cn/wyly/201802/t20180228_11928139.htm [dostęp: 13.09.2018].

⁸ Syaru Shirley Lin, *Sunflowers and Umbrellas: Government Responses to Student-led Protests in Taiwan and Hongkong*, The Asan Forum, 10.12.2015, <http://www.theasanforum.org/sunflowers-and-umbrellas-government-responses-to-student-led-protests-in-taiwan-and-hong-kong/> [dostęp: 13.09.2018].

⁹ Odsetek mieszkańców Tajwanu określających się jako Tajwańczycy oraz dynamika zmian różnią się zależnie od przyjętej metodologii badań. Przegląd różnych badań i metodologii zob. Cody Wai-kwok Yau, *The Meaning of Taiwanese, Conceptualizing the Components of Taiwanese National Identity*, Journal of Electoral Studies, T. 23, Nr 2, 2016, <http://www.jestw.com/upload/journal/1/The%20Meaning%20of%20Taiwanese.pdf> [dostęp: 13.09.2018].

Autor tej publikacji wykazuje, że zasadniczym komponentem tajwańskiej tożsamości nie jest poczucie odrębności etnicznej czy przynależności do odmiennego kręgu kulturowego, ale przede wszystkim w kategoriach ustroju społeczno-politycznego oraz odrębności państwowej. Niniejsza kategoryzacja jest daleko idącym uproszczeniem systemu kategorii wprowadzonych przez autora pracy. Również odmienne wyniki są uzyskiwane zależnie od tego czy respondenci muszą dokonać prostego wyboru spośród dostępnych opcji czy też mogą wskazać wartość na skali.

Zob. Alastair Iain Johnston, George Yin, *美麗島2018兩岸關係民調（一）：大多數台灣民眾是否只認同台灣，不認同中國？* (Badanie opinii publicznej Formoza 2018 na temat stosunków po obu stronach Cieśniny [Tajwańskiej] (cz.1): Czy większość mieszkańców Tajwanu identyfikuje się z Tajwanem a nie z Chinami?), Formosa Electronic Newspaper, 17.04.2018, http://www.my-formosa.com/DOC_133088.htm [dostęp: 13.09.2018].

Znacznie niższy odsetek – również wśród osób młodych w wieku 18-29 i 30-39 – zostaje zakwalifikowanych jako wyłącznie Tajwańczycy w wypadku metody wyboru wartości w skali do 10: 45 proc. do 70 proc. dla przedziału 30-39 proc. oraz 60 proc. do 75 proc. dla przedziału 18-29. Niezależnie jednak od badań odsetek obywateli, którzy z różnych powodów uważają, że tajwańska tożsamość jest odmienna od kontynentalnej jest bardzo wysoki, choć trudności gospodarcze, których rząd DPP nie zdołał jeszcze rozwiązać sprawiają, że odsetek społeczeństwa identyfikujący się jako Tajwańczycy spadł nieznacznie w porównaniu do szczytu z 2014 r. (słonecznikowa rewolucja)

Por. np. *Taiwan opposition ditches pro-China overtures ahead of poll*, Financial Times, 8.0.2018, <https://www.ft.com/content/515fc4fo-51bd-11e8-b24e-cad6aa67e23e> [dostęp: 13.09.2018] oraz nieco inne wnioski: Kensaku Ihara, *Taiwan's youth breaks away from Tsai as frustration mounts*, Nikkei Review, 31.07.2018, <https://asia.nikkei.com/Politics/Taiwan-s-youth-breaks-away-from-Tsai-as-frustration-mounts> [dostęp: 13.09.2018].

¹⁰ Szu-chien Hsu, *Democratic Support, Natural independence, and Commitment to Defense*, Taiwan Foundation for Democracy, prezentacja w Global Taiwan Institute, Washington DC, 3.04.2018, http://www.tfd.org.tw/export/sites/tfd/files/download/democracy_in_Taiwan_20180323_rev_Hsu3_04032018-1.pdf [dostęp: 13.09.2018].

Mimo że większość społeczeństwa wskazuje na poważne problemy tajwańskiej demokracji i dość pesymistycznie patrzy na przyszłość to blisko 90 proc. uważa demokrację za najlepszy system polityczny i 70 proc. jest gotowa jej bronić na wypadek chińskiej agresji.

Zob. również: J Michael Cole, *For Taiwanese, Democracy is the Only Game in Town — And They Would Fight to Defend it*, Taiwan Sentinel, 20.04.2018,

<https://sentinel.tw/taiwanese-democracy-defend/> [dostęp: 13.09.2018].

¹¹ *Sunflowers and Umbrellas...*

¹² *A policy of "one country, two systems" on Taiwan*, portal Ministerstwa Spraw Zagranicznych ChRL, https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/ziliao_665539/3602_665543/3604_665547/t18027.shtml

[dostęp: 13.09.2018].

Oficjalny opis tego systemu w Hong Kongu, por. *The Basic Law Enactment of the "One Country, Two Systems" Concept*, portal The Basic Law, <http://www.basiclaw.gov.hk/en/index/index.html> [dostęp: 13.09.2018].

¹³ *'One China,' 5 Interpretations...*

¹⁴ Jednak zdając sobie sprawę jak niepopularna jest obecnie idea integracji z kontynentem przed zbliżającymi się listopadowymi wyborami lokalnymi KMT znacznie łagodzi dotychczasową retorykę zbliżenia z kontynentem. Zob. *Taiwan opposition ditches...*

¹⁵ Ching-hsin Yu, *The centrality of maintaining the status quo in Taiwan elections*, Brookings, 15.03.2017,

<https://www.brookings.edu/opinions/the-centrality-of-maintaining-the-status-quo-in-taiwan-elections/>

[dostęp: 13.09.2018].

Według badań zaprezentowanych w tym opracowaniu większość Tajwańczyków opowiada się za utrzymaniem status quo, choć część wyników wskazuje że respondenci byłoby bardziej skłonni o ogłoszenia pełnej suwerenności Tajwanu gdyby zaszły sprzyjające okoliczności. Na przewagę opcji niepodległościowych w bliżej nieokreślonej przyszłości wskazuje rozkład odpowiedzi na pytania dotyczące statusu i nazwy państwa Tajwan ankietowanych w badaniach zaprezentowanych w pozycji.

Por. *The Meaning of Taiwanese...*

Co do wzrost znaczenia bardziej radykalnych tendencji niepodległościowych zob. *Taiwan opposition ditches...* oraz Linda van der Horst, *The Rise of Taiwan's 'Third Force'*, The Diplomat, 6.01.2016,

<https://thediplomat.com/2016/01/the-rise-of-taiwans-third-force/> [dostęp: 13.09.2018].

¹⁶ Eleanor Albert, *China-Taiwan Relations*, Backgrounder, Council on Foreign Relations, ostatnia aktualizacja

15.06.2018, <https://www.cfr.org/backgrounder/china-taiwan-relations> [dostęp: 13.09.2018].

¹⁷ Russel Hsiao, *China's Intensifying Pressure Campaign against Taiwan*, Jamestown, China Brief, T. 18, Nr 11,

2018, <https://jamestown.org/program/chinas-intensifying-pressure-campaign-against-taiwan/> [dostęp:

13.09.2018] oraz June Teufel Dreyer, *The Big Squeeze: Anaconda Strategy to Force Taiwan to Surrender*, Foreign

Policy Research Institute, 13.08.2018, <https://www.fpri.org/article/2018/08/the-big-squeeze-beijings-anaconda-strategy-to-force-taiwan-to-surrender/> [dostęp: 13.09.2018].

¹⁸ *Najbliższa przyszłość stosunków po obu stronach...*

Sondaże wskazują na potencjalną możliwość KMT uzyskania dość dobrego rezultatu jednak część

obserwatorów podkreśla, że KMT nie przygotowało atrakcyjnej oferty dla wyborców. Zob. Dafydd Fell, *Prospects for Taiwan's 2018 Local Elections*, 30.04.2018, Taiwan Sentinel, 30.04.2018,

<https://sentinel.tw/prospects-for-taiwans-2018-local-elections/> [dostęp: 13.09.2018].

Co do braku dostosowania kampanii do młodych wyborców por: Brian Hioe, *Efforts by the KMT to Outreach to Youth Voters*

Going Into 2018 Local Elections, New Bloom, 6.08.2018, <https://newbloommag.net/2018/08/06/kmt-youth-outreach-2018/> [dostęp: 13.09.2018].

¹⁹ Co wyrażało się między innymi w koncepcji uzyskania członkostwa w Zgromadzeniu ogólnym ONZ jako

Tajwan i propozycji przeprowadzenia w tej sprawie referendum, zob. Alan D. Romberg, *Applying to the UN "in*

the name of 'Taiwan'", China Leadership monitor, Nr 22, 2007, Hoover Institution, 5.10.2007,

<https://www.hoover.org/sites/default/files/uploads/documents/CLM22AR.pdf> [dostęp: 13.09.2018].

²⁰ Bonnie S. Glaser, *Taiwan's Quest for Greater Participation in the International Community*, Center for

Strategic and International Studies (CSIS), listopad 2013, https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/legacy_files/files/publication/131121_Glaser_TaiwansQuest_WEB.pdf [dostęp: 13.09.2018].

Administracja Ma starała się w rozszerzać przestrzeń międzynarodową Tajwanu, ale w ramach zasady jednych

Chin. Od strony teoretycznej koncepcja budowy przestrzeni międzynarodowej w organizacjach

międzynarodowych bez dążenia do zdobycia uznania międzynarodowego dla odrębnej tajwańskiej

państwowości jest prezentowana np. przez Vincent Wei-cheng Wang, *A Modus Vivendi for Taiwan's*

"International Space"? A Functional-Competence Model for Taiwan's Participation in International Organizations,

Paper presented at the 53rd annual conference, American Association for Chinese Studies, University of

Pennsylvania, Philadelphia, 14-16 October 2011, [https://aacs.cuny.cuny.edu/2011conference/papers/Wang,](https://aacs.cuny.cuny.edu/2011conference/papers/Wang,Vincent.docx)

Vincent.docx [dostęp: 13.09.2018].

Takie podejście nie uwzględnia jednak siły nacisków ze strony PRC na inne państwa w celu blokowania udziału Tajwanu w organizacjach międzynarodowych, co byłoby znacznie bardziej utrudnione gdyby Tajwan był państwem powszechnie uznawanym.

²¹ Ming-Sung Kuo, *Why Diplomatic Allies Matter to Taiwan*, *The Diplomat*, 30.08.2018, <https://thediplomat.com/2018/08/why-diplomatic-allies-matter-to-taiwan/> [dostęp: 13.09.2018].

²² *'One China,' 5 Interpretations...*

²³ Ben Blanchard, Jessica Macy Yu, *China says Taiwan not a country, Taiwan says China needs reality check*, *Reuters*, 27.09.2017, <https://www.reuters.com/article/us-china-taiwan/china-says-taiwan-not-a-country-taiwan-says-china-needs-reality-check-idUSKCN1C2oYF> [dostęp: 13.09.2018]

oraz *Taiwan's new premier affirms support for island's independence, China warns against such move*, *The Straits Times*, 27.09.2017, <https://www.straitstimes.com/asia/east-asia/taiwans-new-premier-affirms-support-for-islands-independence-china-warns-against> [dostęp: 13.09.2018].

Administracja Tsai Ing-wen nie podejmuje jednak już prób uzyskania statusu członka w Zgromadzeniu Ogólnym ONZ ograniczając się do dążenia do zwiększenia obecności na forach ONZ.

Zob. *Taiwan to strive for nation to be heard at U.N.: foreign minister*, *Focus Taiwan*, 29.08.2018, <http://focustaiwan.tw/news/aip/201808290016.aspx> [dostęp 13.09.2018].

W Polsce prezentowano status Tajwanu zgodnie z zasadą jednych Chin, zob. Katarzyna Myszone-Kostrzewa, *Podmioty prawa międzynarodowego publicznego*, Materiały do wykładu dla Podyplomowych Studiów Prawa Międzynarodowego i Służby Zagranicznej, Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, rok akademicki 2010/2011,

http://www2.wpia.uw.edu.pl/files//podyplomowe/prawo_miedzynarodowe/Podmioty_prawa_miedzynarodowe_publicznego_2010-2011.pdf [dostęp: 13.09.2018].

Co więcej, utrzymywanie przez Polskę nieformalnych stosunków z Tajwanem przedstawiano jako możliwy dzięki zgodzie i dobrej woli Pekinu, co zbliżało ten pogląd do promowanej przez Pekin koncepcji faktycznej autonomii, zob. Ewa Mazur-Cieślik, *Casus Tajwanu jako inspiracja metodyczna dla rozwiązania niektórych konfliktów narodowościowych na terenie byłego ZSRR*, *Bezpieczeństwo Narodowe* Nr I (25), 2013.

²⁴ *Taiwan's Quest for Greater Participation...*

²⁵ *The Big Squeeze: Anaconda Strategy...* oraz *Taiwan's Quest for Greater Participation...*

²⁶ Analitycy wskazywali na możliwy udział Pekinu w tej decyzji spowodowany podpisaniem przez Tajwan i Singapur FTA oraz zwolnieniem procesu integracji gospodarczej z ChRL, zob. Sarah Mishkin, Xan Rice, *Taiwan loses African ally as Gambia cuts ties*, *Financial Times*, 15.11.2013, <https://www.ft.com/content/cf3051e4-4dba-11e3-8fa5-00144feabdco> [dostęp: 13.09.2018].

²⁷ Po tym jak stało się jasne, że DPP przejmie władzę. Wydarzenie to jest traktowane jako koniec „zawieszenia broni” na arenie międzynarodowej. Por. Ben Blanchard, J.R. Wu, *With Gambia move, China ends diplomatic truce with Taiwan*, *Reuters*, 17.03.2016, <https://www.reuters.com/article/us-china-gambia/with-gambia-move-china-ends-diplomatic-truce-with-taiwan-idUSKCN0WJ1DT> [dostęp: 13.09.2018].

O znaczeniu tego wydarzenia dla Tajwanu zob. Richard C. Bush, *China's Gambia gambit and what it means for Taiwan*, *Brookings Institution*, 22.03.2016,

<https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2016/03/22/chinas-gambia-gambit-and-what-it-means-for-taiwan/> [dostęp: 13.09.2018].

²⁸ Miało to jednak miejsce jeszcze za rządów Chen Shui-biana, zanim władzę przejęło KMT.

Zob. Michael Wines, *Malawi Cuts Diplomatic Ties With Taiwan*, *New York Times*, 15.01.2008, <https://www.nytimes.com/2008/01/15/world/africa/15malawi.html> [dostęp: 13.09.2018].

²⁹ Aktualna, ale skrócona lista organizacji międzynarodowych, w których Tajwan jest członkiem lub obserwatorem znajduje się tu: *The World Factbook*, CIA, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2107.html> [dostęp: 13.09.2018]. Pełniejsza lista z 2013 r. znajduje się tu: *Taiwan's Quest for Greater Participation...*

Pekin zgodził się, by Tajwan uzyskał status obserwatora w WHA, ale na zasadzie każdorazowej zgody Pekinu, co dawało KPCh kolejne narzędzie nacisku na wyspę.

³⁰ *Instances of Mainland China's Interference with Taiwan's International Presence*, portal Ministerstwa Spraw Zagranicznych Republiki Chińskiej na Tajwanie,

https://www.mofa.gov.tw/en/Content_List.aspx?n=218D65026CoF1D37 [dostęp: 13.09.2018].

Tych działań nie zakwestionowała i kontynuowała je również administracja Ma Ying-jeou. Co do przykładów chińskiego wypierania Tajwanu z organizacji międzynarodowych patrz: Salvatore Babones, *Taiwan Is At The*

Center Of Asia's Economy, But On The Margins Of Its Meetings, Forbes, 13.11.2017, <https://www.forbes.com/sites/salvatorebabones/2017/11/13/taiwan-is-at-the-center-of-asias-economy-but-on-the-margins-of-its-meetings/#643c74cc6589> [dostęp: 13.09.2018].

³¹ Na przykład w kwestii dopuszczenia Tajwanu do udziału w działaniach w ramach różnych agencji czy programów ONZ.

Por. *Chris Horton, As U.N. Gathers, Taiwan, Frozen Out, Struggles to Get Noticed*, New York Times, 21.09.2018, <https://www.nytimes.com/2018/09/21/world/asia/taiwan-united-nations-joseph-wu.html> [dostęp: 21.09.2018].

Taiwan's allies ask U.N. to recognize the country as a member, Focus Taiwan, 23.09.2017, <http://focustaiwan.tw/news/aip/201709230015.aspx> [dostęp: 13.09.2018].

Oficjalnie administracja Tsai Ing-wen, żeby nie zaostrezzać stosunków z Chinami nie wnosi wniosku o przyznanie pełnego członkostwa w ONZ, a lobbowaniem zajmują się organizacje pozarządowe. W szczególności Tajwan stara się o dopuszczenie do uczestnictwa w działaniach poszczególnych agencji ONZ.

³² *New Southbound Policy*, Portal Ministerstwa Spraw Zagranicznych Republiki Chińskiej na Tajwanie, <https://nssp.mofa.gov.tw/nsppe/> [dostęp: 13.09.2018].

³³ Bonnie S. Glaser, Scott Kennedy, Derek Mitchell, Matthew P. Funaiolo, *The New Southbound Policy*.

Deepening Taiwan's Regional Integration, styczeń 2018, https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/180613_Glaser_NewSouthboundPolicy_Web.pdf [dostęp: 13.09.2018]

oraz Hunter Marston i Richard C. Bush, *Taiwan's engagement with Southeast Asia is making progress under the New Southbound Policy*, Brookings, 30.07.2018, <https://www.brookings.edu/opinions/taiwans-engagement-with-southeast-asia-is-making-progress-under-the-new-southbound-policy/> [dostęp: 13.09.2018].

³⁴ 刘军川 (Liu Junchuan), *中华民族伟大复兴必然要求实现祖国完全统一 (Do wielkiego odrodzenia narodu chińskiego konieczne jest żądanie realizacji zjednoczenia ojczyzny)*, Study Times, <http://dzb.studytimes.cn/shtml/xsb/20171225/30958.shtml> [dostęp: 13.09.2018].

oraz *Najbliższa przyszłość stosunków po obu stronach...*

³⁵ 2017 年中國大陸經濟及金融情勢 (Trendy w chińskiej gospodarce i na rynkach finansowych w 2017 r.), Mainland Affairs Commission, red. naukowa 盧陽正 (Xu Yangzheng),

<https://ws.mac.gov.tw/001/Upload/295/relfile/7845/72361/948be113-c5d7-4b0c-86fb-2f4eba47f73d.pdf> [dostęp: 13.09.2018].

³⁶ *Foreign Minister Wu meets with El Salvador president, vows to strengthen bilateral ties*, Taiwan Today, <https://taiwantoday.tw/news.php?unit=2&post=137988> [dostęp: 13.09.2018]. Całkowite zniesienie ceł przewidywano na rok 2027.

³⁷ Kuan-lin Liu i Huang Ya-hsuan, *Taiwan-El Salvador FTA-related resolutions go into effect*, Focus Taiwan, 3.02.2018, <http://focustaiwan.tw/news/aeco/201802030008.aspx> [dostęp: 13.02.2018].

³⁸ *The R.O.C. government has terminated diplomatic relations with El Salvador with immediate effect in order to uphold national dignity*, portal Ministerstwa Spraw Zagranicznych Republiki Chińskiej na Tajwanie, 21.08.2018, https://www.mofa.gov.tw/en/News_Content.aspx?n=0E7B91A8FBEC4A94&sms=220E98D761D34A9A&s=0DB8435E0E11485D [dostęp: 13.09.2018].

Farabundo Marti National Liberation Front (FMLN), którego liderem jest obecny prezydent Salvador Sanchez Ceren poniósł największą od wielu lat porażkę wyborczą w wyborach parlamentarnych i lokalnych i stoi przed widmem porażki w przyszłorocznych wyborach prezydenckich, zob. *El Salvador's rising political star*, The Economist, 10.03.2018, <https://www.economist.com/the-americas/2018/03/10/el-salvadors-rising-political-star> [dostęp: 13.09.2018].

³⁹ *Presidente de la Asamblea Legislativa lamenta decisión del gobierno de El Salvador de romper relaciones diplomáticas con China-Taiwán*, portal Zgromadzenia Ustawodawczego Salwadoru, 21.08.2018, <https://www.asamblea.gob.sv/node/7650> [dostęp: 13.08.2018].

Przewodniczący Zgromadzenia Ustawodawczego Norman Quijano, pochodzący z opozycyjnej prawicowo-konserwatywnej partii ARENA, wskazuje również na możliwe komplikacje stosunków ze Stanami Zjednoczonymi w następstwie decyzji rządu salwadorskiego.

⁴⁰ Karen Molina, *Empresa privada pide transparencia en cuáles fueron los motivos reales para abrir relaciones con China*, Elsalvador.com, 23.08.2018,

<https://www.elsalvador.com/noticias/nacional/511839/empresa-privada-demanda-transparentar-cuales-fueron-los-motivos-reales-para-abrir-relaciones-con-china/> [dostęp: 13.09.2018].

Elsalvador.com jest medium powiązanym ideologicznie z prawicowo-konserwatywną partią ARENA.

---

⁴¹ *Mensaje a la nación del señor Presidente de la República*, Salvador Sánchez Cerén, portal urzędu prezydenta Republiki Salvador, <http://www.presidencia.gob.sv/mensaje-a-la-nacion-del-senor-presidente-de-la-republica-salvador-sanchez-ceren/> [dostęp: 13.09.2018]. Jako konkretne obszary, w których Salvador ma odnieść korzyści wskazano: handel, inwestycje, rozwój infrastruktury, współpracę techniczną, gospodarczą i naukową, edukację i turystykę również obejmującą MŚP.

⁴² Gabriela Villaroel, *Declararían el área del puerto La Unión como zona económica especial*, El Mundo, 9.11.2017, <http://elmundo.sv/declararian-el-area-del-puerto-la-union-como-zona-economica-especial/> [dostęp: 13.09.2018].

W strefie ma znaleźć zatrudnienie 114 tys. osób, Port la Union ma być hubem kolejowym i lotniczym, a zagraniczni inwestorzy otrzymają ulgi podatkowe, zwiększone do 20 proc. limity dla pracowników zagranicznych), zob. *Presentación de Zona Económica Especial*, portal Autonomicznej Komisji Zarządzającej Portami (CEPA), <http://www.cepa.gob.sv/presentacion-de-zona-economica-especial> [dostęp: 13.09.2018].

⁴³ *Np. Gobierno confirma China evalúa invertir en Puerto*, El Mundo, 10.07.2018, <http://elmundo.sv/gobierno-confirma-china-evalua-invertir-en-puerto/> [dostęp: 13.09.2018].

⁴⁴ Ben Blanchard, *China wins back Burkina Faso, urges Taiwan's last African ally to follow*, Reuters, 26.05.2018, <https://www.reuters.com/article/us-china-burkina/china-wins-back-burkina-faso-urges-taiwans-last-african-ally-to-follow-idUSKCN1R0gW> [dostęp: 13.09.2018]

oraz *Foreign Ministry Spokesperson Lu Kang's Remarks on the Burkina Faso Government's Statement on "Severing Diplomatic Ties" with Taiwan*, portal Ministerstwa Spraw Zagranicznych ChRL, 25.05.2018, https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/xwfw_665399/s2510_665401/t1562308.shtml [dostęp: 13.09.2018].

⁴⁵ *China opens embassy after Burkina switches from Taiwan*, The East African, 12.07.2018, <http://www.theeastafrican.co.ke/news/africa/China-opens-Burkina-embassy/4552902-4660072-jgkanr/index.html> [dostęp: 13.09.2018].

⁴⁶ Simon Gongo, *China cements fresh Burkina Faso ties with hospital and highway*, Sydney Morning Herald, 8.08.2018, <https://www.smh.com.au/world/asia/china-cements-fresh-burkina-faso-ties-with-hospital-and-highway-20180808-p4zw4e.html> [dostęp: 13.09.2018].

⁴⁷ Su Xiaohui, *Commentary: One more step toward full diplomatic relations between China and Africa*, People's Daily Online, 30.05.2018, <http://en.people.cn/n3/2018/0530/c90000-9465724.html> [dostęp: 13.09.2018].

⁴⁸ *China cements fresh Burkina Faso ties...*

⁴⁹ *Np. spotkanie potencjalnych chińskich inwestorów z prezydentem Dominikany w 2013 r.*, zob. *Empresarios chinos visitan al presidente Medina; expresan deseo invertir en RD*, portal urzędu prezydenta Dominikany, 26.09.2013, <https://presidencia.gob.do/noticias/empresarios-chinos-visit-an-al-presidente-medina-expresan-deseo-invertir-en-rd> [dostęp: 13.09.2018].

Por. również plany zainwestowania przez Engineering Construction Corporation (CCECC) w 2017 r. 2 mld usd w założenie strefy przemysłowej oraz zbudowanie terminala LNG.

Zob. Hugo Gómez, *Empresarios chinos piensan invertir dos mil millones de dólares en los puertos de Puerto Plata y Samaná*, el Nacional, 31.05.2017, <http://elnacional.com.do/empresarios-chinos-piensan-invertir-dos-mil-millones-de-dolares-en-los-puertos-de-puerto-plata-y-samana/> [dostęp: 13.09.2018].

⁵⁰ *China invertirá US\$820 millones en proyectos en la República Dominicana*, Diario Libre, 10.11.2017, <https://www.diariolibre.com/economia/china-invertira-us-820-millones-en-proyectos-en-la-republica-dominicana-YG8549122> [dostęp: 13.09.2018],

Do obiecanych inwestycji należą: 270 mln usd na spalarnię śmieci i elektrownię gazową, 350 mln usd wielofunkcyjny projekt wodny i 200 mln na 10 000 tanich mieszkań. W tym i w innych doniesieniach medialnych nie jest jednak sprecyzowane, że byłyby to w całości bezpośrednie inwestycje chińskie.

⁵¹ Amarilis Castro, *RD puede tener acceso a fondo chino para inversiones en país*, 2.11.2016, Hoy digital, <http://hoy.com.do/rd-puede-tener-acceso-a-fondo-chino-para-inversiones-en-pais/> [dostęp: 13.09.2018].

⁵² *Empresarios taiwaneses quieren invertir en RD*, portal Centrum Eksportu i Inwestycji Republiki Dominikany, <https://cei-rd.gob.do/2017/08/14/empresarios-taiwaneses-quieren-invertir-en-rd/> [dostęp: 13.09.2018].

⁵³ *Delegación de compras e inversión de Taiwán visita República Dominicana*, ambasada Republiki Chińskiej na Tajwanie w Republice Dominikany, 3.02.2018, https://www.taiwanembassy.org/do_es/post/8167.html [dostęp: 13.09.2018].

⁵⁴ *D.R. welcomes its first Chinese-owned company*, EFE, 11.04.2018, <https://www.efe.com/efe/english/business/d-r-welcomes-its-first-chinese-owned-company/50000265-3579995> [dostęp: 13.09.2018].

Wartość inwestycji to ok. 10 mln usd, bezpośrednie zatrudnienie ma w nim znaleźć 400 pracowników, natomiast powstanie zakładu ma łącznie stworzyć 1000 miejsc pracy. Zakład ma produkować profile aluminiowe i eksportować je do USA i Puerto Rico.

Zob. *Inaguran Kington Aluminio, primera empresa de China Popular que opera en República Dominicana*, Acento, 10.04.2018,

<https://acento.com.do/2018/economia/8554428-inaguran-kington-aluminio-primera-empresa-china-popular-opera-republica-dominicana/> [dostęp: 13.09.2018].

⁵⁵ *Comunicado Conjunto entre la República Popular China y la República Dominicana sobre el Establecimiento de Relaciones Diplomáticas*, portal Ministerstwa Spraw Zagranicznych ChRL 1.05.2018,

<https://www.fmprc.gov.cn/esp/wjdt/gongbao/t1555851.shtml> [dostęp: 13.09.2018].

⁵⁶ W tym 400 mln usd na autostradę, 300 mln na elektrownię gazową, a 1,6 mld na inne projekty infrastrukturalne.

Zob. Jess Macy Yu, Ben Blanchard, *Taiwan says China dangled \$3 billion to grab ally Dominican Republic*, 1.05.2018, <https://www.reuters.com/article/us-china-dominicanrepublic-taiwan/taiwan-says-china-dangled-3-billion-to-grab-ally-dominican-republic-idUSKBN122LN> [dostęp: 13.09.2018].

⁵⁷ *China could invest over US\$10.0B in the coming years*, Dominican Today, 17.07.2018,

<https://dominantoday.com/dr/economy/2018/07/17/china-could-invest-over-us10-ob-in-the-coming-years/> [dostęp: 13.09.2018].

⁵⁸ *Fu Xinrong: China está interesada en invertir en Punta Catalina*, CDN, 1.04.2018,

<https://www.cdn.com.do/2018/08/01/fu-xinrong-china-esta-interesada-invertir-punta-catalina/> [dostęp: 13.09.2018].

Kontrowersje wokół finansowania i korupcji związanych z dotychczasowym rozwojem projektu opisano tu:

Punta Catalina Power Central, Source Watch,

https://www.sourcewatch.org/index.php/Punta_Catalina_Power_Central [dostęp: 13.09.2018] oraz tu:

Punta Catalina scandal Commissioner pivots toward graft, Dominican Today, 4.09.2018,

<https://dominantoday.com/dr/local/2018/09/04/punta-catalina-scandal-commissioner-pivots-toward-graft/> [dostęp: 13.09.2018].

⁵⁹ Elida Moreno, Philip Wen, *Panama establishes ties with China, ditches Taiwan in win for Beijing*, Reuters, 13.06.2017, <https://www.reuters.com/article/us-panama-china-idUSKBN194054> [dostęp: 13.09.2017].

⁶⁰ *The 2nd Round of China-Panama FTA Negotiation Held in Beijing*, China FTA Network, http://fta.mofcom.gov.cn/enarticle/enrelease/201808/38697_1.html [dostęp: 13.09.2018].

⁶¹ *Group including Chinese firm begins Panama port project*, Reuters, 19.10.2017,

<https://www.reuters.com/article/china-panama/group-including-chinese-firm-begins-panama-port-project-idUSL8N1MU072> [dostęp: 13.09.2018].

⁶² Priscilla Perez, *Inversiones chinas en proyectos clave en Panamá superan los \$2,585 millones*,

ElCapitalFinanciero.com, 22.07.2018, <https://elcapitalfinanciero.com/inversiones-chinas-en-proyectos-clave-en-panama-superan-los-2585-millones/> [dostęp: 13.09.2018].

⁶³ Shannon Tiezzi, *Why Taiwan's Allies are Flocking to Beijing*, The Diplomat, 19.11.2013,

<https://thediplomat.com/2013/11/why-taiwans-allies-are-flocking-to-beijing/> [dostęp: 13.09.2018].

⁶⁴ Alison Hsiao, *Sao Tome head to visit China: MOFA*, Taipei Times, 7.06.2014,

<http://www.taipeitimes.com/News/front/archives/2014/06/07/2003592170> [dostęp: 13.09.2018].

⁶⁵ *China Focus: China, Sao Tome and Principe resume diplomatic ties*, Xinhua, 26.12.2016,

http://www.xinhuanet.com/english/2016-12/26/c_135933864.htm [dostęp: 13.09.2018].

⁶⁶ Ben Blanchard, *China promises strong support as Sao Tome pitches for business*, Reuters, 26.12.2016,

<https://www.reuters.com/article/us-china-taiwan-saotome/china-promises-strong-support-as-sao-tome-pitches-for-business-idUSKBN14F07J> [dostęp: 13.09.2018].

⁶⁷ Por. *China Focus: China, Sao Tome and Principe...*

Tajwan nie jest nawet członkiem ONZ i wielu innych organizacji międzynarodowych, zatem nie może ich wpierać na ich forach, tylko chce korzystać z ich wsparcia w reprezentowaniu swoich interesów.

⁶⁸ *The ROC government has terminated diplomatic relations with São Tomé and Príncipe with immediate effect to uphold national dignity*, Ministerstwo Spraw Zagranicznych Republiki Chińskiej na Tajwanie, 21.12.2016,

https://www.mofa.gov.tw/en/News_Content.aspx?n=1EADDCFD4C6EC567&s=0DAB5E49E5B99AE1 [dostęp: 13.09.2016].

---

⁶⁹ J. Michael Cole, *São Tomé and Príncipe drops Taiwan, embraces China*, Asia Dialogue, 21.12.2016, <http://theasiadialogue.com/2016/12/21/sao-tome-and-principe-drops-taiwan-embraces-china/> [dostęp: 13.09.2018].

⁷⁰ 斷交前夕 聖國總理對我說「數字養不活我們國家 (W przededniu zerwania stosunków premier Sao Tome [i Wysp Księżęcych] powiedział: „Te liczby nie wesprą mojego kraju”), Apple Daily, 21.12.2016, <https://tw.news.appledaily.com/politics/realtime/20161221/1017176> [dostęp: 13.09.2018]. Kwota 800 mln usd na budowę portu była przytaczana w późniejszych informacjach medialnych, zob. *Chinese cooperation starts arriving in Sao Tome and Principe*, Macahub, 13.02.2017, <https://macahub.com.mo/feature/chinese-cooperation-starts-arriving-in-sao-tome-and-principe/> [dostęp: 13.09.2018].

⁷¹ *Chinese cooperation starts arriving...*

⁷² *China donates USD146 million to build infrastructure in São Tomé and Príncipe*, Macau Daily Times, 27.04.2017, <https://macaudailytimes.com.mo/china-donates-usd146m-build-infrastructure-sao-tome-principe.html> [dostęp: 13.09.2018].

We wrześniu 2017 podczas wizyty wiceministra handlu ChRL lokalne władze ponownie podkreśliły, że projekt rozbudowy lotniska i budowy nowego portu są dla nich priorytetowe.

Zob. *China e São Tomé e Príncipe assinam acordo de cooperação económica*, Macau Hub, 26.09.2017, <https://macahub.com.mo/pt/2017/09/26/pt-china-e-sao-tome-e-principe-assinam-acordo-de-cooperacao-economica/> [dostęp: 13.09.2018, korzystano z konsultacji językowej].

⁷³ *China e São Tomé e Príncipe assinam três acordos de cooperação*, Macau Hub, 10.09.2018, <https://macahub.com.mo/pt/2018/09/10/pt-china-e-sao-tome-e-principe-assinam-tres-acordos-de-cooperacao/> [dostęp: 13.09.2018, korzystano z konsultacji językowej].

Badania w ramach studium wykonalności przeprowadzono już w styczniu br.

Por. *China vai estudar viabilidade económica de grandes projectos em São Tomé e Príncipe*, Macau Hub, 17.01.2018, <https://macahub.com.mo/pt/2018/01/17/pt-china-vai-estudar-viabilidade-economica-de-grandes-projectos-em-sao-tome-e-principe/> [dostęp: 13.09.2018, korzystano z konsultacji językowej].

⁷⁴ Jacqueline Charles, *The Dominican Republic ditched Taiwan for China. Is Haiti next to cut diplomatic ties?*, Miami Herald, 17.05.2018, <https://www.miamiherald.com/news/nation-world/world/americas/haiti/article210790414.html> [dostęp: 13.09.2018].

⁷⁵ *Taiwan to loan Haiti US\$150 million for infrastructure projects amid Beijing onslaught*, South China Morning Post, 1.06.2018, <https://www.scmp.com/news/china/policies-politics/article/2148815/taiwan-loan-haiti-us150-million-infrastructure-projects> [dostęp: 13.06.2018].

⁷⁶ Charlotte Gao, *Is eSwatini on the Brink of Cutting Ties With Taiwan?*, The Diplomat, 4.09.2018, <https://thediplomat.com/2018/09/is-eswatini-on-the-brink-of-cutting-ties-with-taiwan/> [dostęp: 13.09.2018].

⁷⁷ *eSwatini will not switch loyalty to China from Taiwan, says Swazi minister*, Independent Online (IOL), 22.08.2018, <https://www.iol.co.za/news/africa/eswatini-will-not-switch-loyalty-to-china-from-taiwan-says-swazi-minister-16684392> [dostęp: 13.09.2018].

⁷⁸ Isabella Steger, *One African country is absent from this week's big shindig in Beijing*, Quartz, 4.09.2018, <https://qz.com/1377751/swaziland-a-taiwan-ally-did-not-attend-the-forum-on-china-africa-cooperation-in-beijing-this-week/> [dostęp: 13.09.2018].

⁷⁹ Ranga Sirilal, Shihar Aneez, *Sri Lanka signs \$1.1 billion China port deal amid local, foreign concerns*, Reuters, 29.07.2017, <https://www.reuters.com/article/us-sri-lanka-china-ports/sri-lanka-signs-1-1-billion-china-port-deal-amid-local-foreign-concerns-idUSKBN1AEoCN> [dostęp: 13.09.2018]

oraz *Sri Lanka hands port formally to Chinese firm, receives \$292 mln*, Reuters, 9.12.2017, <https://www.reuters.com/article/sri-lanka-china-ports/sri-lanka-hands-port-formally-to-chinese-firm-receives-292-mln-idUSL3N1O9o8U> [dostęp: 13.09.2018].

O problemach z uzyskaniem rentowności przez port zob. *Ships don't want to stop at Chinese run Hambantota*, Business Standard, 20.04.2018, https://www.business-standard.com/article/news-ani/ships-don-t-want-to-stop-at-chinese-run-hambantota-118042000909_1.html [dostęp: 13.09.2018].

⁸⁰ O problemach z uzgodnieniem zasad finansowania zob. Yimou Lee, Thu Thu Aung, *China to take 70 percent stake in strategic port in Myanmar – official*, Reuters, 17.10.2017, <https://www.reuters.com/article/china-silkroad-myanmar-port/china-to-take-70-percent-stake-in-strategic-port-in-myanmar-official-idUSL4N1MS3UB> [dostęp: 13.09.2018].

Zaangażowanie Mjanmy w inwestycję zostało ograniczone, a skala inwestycji uległa zmniejszeniu ze względu na obawy przed niemożnością obsługi zadłużenia. Por. Jason Koutsoukis, *The Fishing Port That May Become a \$10 Billion Chinese Debt Bomb*, Bloomberg, 10.05.2018,

<https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-05-10/the-fishing-port-that-may-become-a-10-billion-chinese-debt-bomb> [dostęp: 13.09.2018]

oraz Kanupriya Kapoor, Aye Min Thant, *Myanmar scales back Chinese-backed port project due to debt fears – official*, Reuters, 2.08.2018, <https://www.reuters.com/article/us-myanmar-china-port-exclusive/exclusive-myanmar-scales-back-chinese-backed-port-project-due-to-debt-fears-official-idUSKBN1KN106> [dostęp: 13.09.2018].

⁸¹ Maggie Fick, Christian Shepherd, *Trains delayed: Ethiopia debt woes curtail China funding*, Reuters, 1.09.2018, <https://www.reuters.com/article/us-china-africa-ethiopia/trains-delayed-ethiopia-debt-woes-curtail-china-funding-idUSKCN1LH36W> [dostęp: 13.09.2018].

⁸² Farah Master, *Empty hotels, idle boats: What happens when a Pacific island upsets China*, Reuters, 19.08.2018, <https://www.reuters.com/article/us-pacific-china-palau-insight/empty-hotels-idle-boats-what-happens-when-a-pacific-island-upsets-china-idUSKBN1L4036> [dostęp: 13.09.2018].

⁸³ Problematyka nacisku na międzynarodowe przedsiębiorstwa wykracza poza zakres niniejszego opracowania, należy jednak mieć również na uwadze takie aspekty działań Pekinu, zob. Chris Horton, *How Beijing enlists global companies to pressure Taiwan*, Nikkei Review, 25.07.2018, <https://asia.nikkei.com/Spotlight/Cover-Story/How-Beijing-enlists-global-companies-to-pressure-Taiwan> [dostęp: 13.09.2018].

⁸⁴ *Trump administration grants license for Taiwan submarine project: report*, Reuters, 7.04.2018, <https://www.reuters.com/article/us-taiwan-usa-submarines/trump-administration-grants-license-for-taiwan-submarine-project-report-idUSKBN1HEoPU> [dostęp: 13.09.2018].

Pojawiły się również niepotwierdzone informacje o zmianie zasad zatwierdzania sprzedaży uzbrojenia na Tajwan na transakcyjną, co ma przyspieszyć tempo załatwiania formalności i realizacji dostaw.

⁸⁵ Thomas J. Shattuck, *The Taiwan Travel Act: Only as Important as Trump Makes It*, Foreign Policy Research Institute, 19.03.2018, <https://www.fpri.org/article/2018/03/the-taiwan-travel-act-only-important-as-trump-makes-it/> [dostęp: 13.09.2018].

⁸⁶ *Statement from the Press Secretary on El Salvador*, komunikat urzędu prezydenta USA, 23.08.2018, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/statement-press-secretary-el-salvador/> [dostęp: 13.09.2018].

⁸⁷ I stoi na stanowisku zasady jednych Chin oraz sprzeciwia się niepodległości Tajwanu, zob. *U.S. Relations With Taiwan*, US Department of State, Bureau of East Asian and Pacific Affairs, 31.08.2018, <https://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/35855.htm> [dostęp: 13.09.2018].

⁸⁸ Eric Beech, *U.S. recalls diplomats in El Salvador, Panama, Dominican Republic over Taiwan*, Reuters, 8.09.2018, <https://www.reuters.com/article/us-usa-china-taiwan/u-s-recalls-diplomats-in-el-salvador-panama-dominican-republic-over-taiwan-idUSKCN1LO0oN> [dostęp: 13.09.2018].

⁸⁹ Jej zwolnieniem był zwolniony z urzędu w marcu br. sekretarz stanu Rex Tillerson, zob. Richard Miles, *At Last, Team Trump Has a Western Hemisphere Policy*, Center for Strategic and International Studies (CSIS), 9.02.2018, <https://www.csis.org/analysis/last-team-trump-has-western-hemisphere-policy> [dostęp: 13.09.2018]

oraz Robbie Gramer, Keith Johnson, *Tillerson Praises Monroe Doctrine, Warns Latin America of 'Imperial' Chinese Ambitions*, Foreign Policy, 2.02.2018, <https://foreignpolicy.com/2018/02/02/tillerson-praises-monroe-doctrine-warns-latin-america-off-imperial-chinese-ambitions-mexico-south-america-nafta-diplomacy-trump-trade-venezuela-maduro/> [dostęp: 13.09.2018].

Komentarze Białego Domu po ogłoszeniu przez Salwador decyzji o nawiązaniu stosunków z Pekinem już po objęciu urzędu przez Michaela Pompeo są odczytywane jako kontynuacja kierunku obranego przez Tillersona z większym niż za urzędowania Tillersona zaangażowaniem w regionie, zob. Samson Ellis and Peter Martin, *White House Signals Firmer Pushback Against China Over Taiwan*, Bloomberg, 24.08.2018, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-08-24/white-house-signals-firmer-pushback-against-china-over-taiwan> [dostęp: 13.09.2018].

Również stanowisko USA wobec kryzysu w Wenezueli może skłaniać do takich wniosków: Curt Mills, *Trump, Pompeo Quietly Pursue Hawkish Course On Venezuela*, National Interest, 7.06.2018,

---

<https://nationalinterest.org/blog/the-skeptics/trump-pompeo-quietly-pursue-hawkish-course-venezuela-26164> [dostęp: 13.09.2018].

Z drugiej strony w lipcu podczas wizyty w Meksyku w sytuacji mocno napiętych stosunków amerykańsko-meksykańskich spotkał się z prezydentem-elektem oraz z podówczas sprawującym władzę prezydentem.

Zob. Daphne Psaedakis, *Pompeo heads high-level U.S. delegation to meet Mexico's next leader*, Reuters, 13.07.2018,

<https://www.reuters.com/article/us-usa-mexico/pompeo-heads-high-level-u-s-delegation-to-meet-mexicos-next-leader-idUSKBN1K23A6> [dostęp: 13.09.2018]

W końcu sierpnia zaś obie strony doszły do porozumienia w kwestii warunków nowej umowy handlowej: Roberta Rampton, Jeff Mason, *U.S., Mexico reach NAFTA deal, turn up pressure on Canada*, Reuters, 27.08.2018,

<https://www.reuters.com/article/us-trade-nafta/u-s-mexico-reach-nafta-deal-turn-up-pressure-on-canada-idUSKCN1LC1E7> [dostęp: 13.09.2018].

Kierunek i sposób prowadzenia przez USA polityki w Ameryce Łacińskiej przez Pompeo, stosunek do partnerów i rzeczywista walka z chińskimi wpływami na „amerykańskim podwórku” są zatem kwestiami wciąż otwartymi. Tym bardziej, że znaczący wpływ ma na nią senator Marco Rubio i ludzie z nim związani, zob. Marc Caputo, *Trump packs foreign policy team with Cuba hardliners from Florida*, Politico, 31.08.2018, <https://www.politico.com/story/2018/08/31/mauricio-claver-carone-cuba-national-security-council-805571> [dostęp: 13.09.2018].

Najbardziej doświadczony w obszarze Ameryki Łacińskiej dyplomata Tom Shannon odszedł w lutym br., zob. Krishnadev Calamur, *The State Department Just Lost Its Most Experienced Leader*, The Atlantic, 2.02.2018, <https://www.theatlantic.com/international/archive/2018/02/tom-shannon-resignation/552185/> [dostęp: 13.09.2018].

⁹⁰ Zamiast programu pozytywnego i oferty współpracy gospodarczej USA grozi negatywnymi konsekwencjami dla państw, które porzucą stosunki z Tajwanem i nawiążą stosunki polityczne z Chinami.

⁹¹ Por. np. Tim Rühlig, *The EU's New China Resolution: Principled But Not Strategic*, The Diplomat, 13.09.2018, <https://thediplomat.com/2018/09/the-eus-new-china-resolution-principled-but-not-strategic/> [dostęp: 13.09.2018]

i Katarzyna Sarek, *[Tajwan] Wołanie na pustyni*, Kultura Liberalna, Nr 494, (26/2018),

<https://kulturaliberalna.pl/2018/06/28/sarek-tajwan-chiny-wolanie-niepodleglosc/> [dostęp: 13.09.2018].

Pozytywne, ale dość ograniczone poparcie wyrażone zostało na poziomie przedstawiciela EU w Tajpej.

Zob. Elaine Hou and Shih Hsiu-chuan, *EU supports Taiwan's role on world stage: representative*, Focus Taiwan, 25.08.2018, <http://focustaiwan.tw/news/afav/201808250003.aspx> [dostęp: 13.09.2018].

Chiny skutecznie blokują uczestnictwo Tajwanu w organizacjach międzynarodowych.

Zob. Gerrit van der Wees, *China Continues to Block Taiwan in the International Arena*, The Diplomat, 18.05.2017, <https://thediplomat.com/2017/05/china-continues-to-block-taiwan-in-the-international-arena/> [dostęp: 13.09.2018].

⁹² David Crowe, *UK push into the Pacific to counter China*, Sydney Morning Herald, 21.04.2018,

<https://www.smh.com.au/world/europe/uk-push-into-the-pacific-to-counter-china-20180421-p4zaxn.html> [dostęp: 13.09.2018].

⁹³ Andrew Tillet, *Pacific push from Emmanuel Macron when he visits Australia*, Financial Review, 30.04.2018, <https://www.afr.com/news/pacific-push-from-emmanuel-macron-when-he-visits-australia-20180430-hozfncn> [dostęp: 13.09.2018].

Francja może dążyć do zabezpieczenia swoich interesów i strategicznych pozycji dzięki i z powodu Nowej Kaledonii i Polinezji Francuskiej,

Cleo Paskal, *France dives back into the Pacific*, Chatham House, luty-marzec, 2017,

<https://www.chathamhouse.org/publications/twt/france-dives-back-pacific> [dostęp: 13.09.2018].

⁹⁴ Colin Packham, *To counter China, West plans bigger footprint in Pacific: sources*, Reuters, 29.08.2018, <https://www.reuters.com/article/us-pacific-diplomacy/to-counter-china-west-plans-bigger-footprint-in-pacific-sources-idUSKCN1LEoPM>, [dostęp: 13.09.2018]

⁹⁵ Por. *The centrality of maintaining the status quo...*

Na ostatniej konwencji DPP odrzucono propozycję debaty nad zmianą proniepodległościowych podstaw programu DPP, zob. Duncan DeAeth, *DPP reaffirms support of Taiwan Independence, rejects proposal to alter party platform*, Taiwan News, 16.07.2018,

<https://www.taiwannews.com.tw/en/news/3483627> [dostęp: 13.09.2018].

Kwestia statusu Tajwanu została określona w deklaracji programowej DPP, zob. 黨綱 (Program partii), strona DPP,

<https://www.dpp.org.tw/upload/download/%E9%BB%A8%E7%B6%B1.pdf> [dostęp: 13.09.2018].

Wersja angielska rozdziału zawierającego kwestie niepodległości Tajwanu i zasady jednych Chin znajduje się tu: *DPP Resolution on Taiwan's Future*, New Taiwan, <http://www.taiwandc.org/nws-9920.htm> [dostęp: 13.09.2018].

⁹⁶ Pasha L. Hsieh, *The quest for recognition: Taiwan's military and trade agreements with Singapore under the One-China policy*, *International Relations of the Asia Pacific*, 27.04.2017,

https://ink.library.smu.edu.sg/cgi/viewcontent.cgi?article=4450&context=sol_research [dostęp: 13.09.2018].

⁹⁷ Informacja na stronie Biura Przedstawicielskiego Tajpej w Polsce https://www.roc-taiwan.org/pl_pl/post/4726.html [dostęp: 13.09.2016]. Polskie biur zmieniło nazwę informując o tym na Facebooku.

⁹⁸ *PAIH otwiera biuro na Tajwanie*, strona PAIH, 12.09.2018,

https://www.paih.gov.pl/20180912/paih_otwiera_biuro_na_tajwanie [dostęp: 13.09.2018].

⁹⁹ Łukasz Sarek, *Polsko-chińskie stosunki gospodarcze w 2017 r. w ujęciu porównawczym*, raport Ośrodka Badań Azji Centrum Badań nad Bezpieczeństwem Akademii Sztuki Wojennej, lipiec 2017, www.akademia.mil.pl/download/news/3536-1197-2018_o8_RAPORT_Wspolpraca-gospodarcza-Polski-i-Chin-2017.pdf [dostęp: 13.09.2018].

¹⁰⁰ Wspomniana już New Southbound Policy administracji Tsai Ing-wen oraz pozycja Tajwanu jako ośrodka logistyczno handlowego w Azji. Zob. *Investing in Asia Pacific 2018. Taiwan*. Crowe Horwath, <https://www.crowe.com/tw/-/media/Crowe/Firms/Asia-Pacific/tw/CroweHorwathTW/NewsImage/PDF/Investing-in-Asia-Pacific---Taiwan-2018.ashx> [dostęp: 13.09.2018].

Te elementy są wskazane również jako podstawy do decyzji o otwarciu biura PAIH w Tajpej.

Zob. *PAIH otwiera biuro na Tajwanie...*

Pogarszająca się sytuacja praw człowieka w chińskiej prowincji Xinjiang – implikacje wewnętrzne i międzynarodowe

Tło wydarzeń

Napięcia na tle etnicznym w północno-zachodnich Chinach (tj. w Ujgurskim Regionie Autonomicznym, znanym również jako prowincja Xinjiang lub Sinciang) oraz wysoki stopień nadzoru policyjnego i wojskowego w regionie nie należą do nowości. Jednakże w ciągu ostatniego roku (mniej więcej od lata 2017 r.) znacząco wzrosła ilość doniesień na temat stopnia inwigilacji i represji rządu w Pekinie wobec lokalnej społeczności ujgurskiej. Ujgurzy to jedna z 56 grup etnicznych zamieszkujących Chiny. Jest to mniejszość w głównej mierze muzułmańska, pochodzenia tureckiego. Na terenie prowincji Xinjiang mieszka ponad 10 mln Ujgurów, co stanowi mniej niż połowę populacji regionu¹ (kolejną grupą są Chińczycy Han, czyli dominująca grupa etniczna na terenie ChRL, której migracja wewnętrzna na tereny Xinjangu jest wspierana przez rząd w Pekinie). Historycznie Xinjiang był terytorium okresowo znajdującym się pod panowaniem chińskich władców lub w ich strefie wpływów. Od czasu ustanowienia ChRL dążenia separatystyczne w regionie ujawniały się wielokrotnie. Trend ten zintensyfikował się w szczególności w ostatnich trzech dekadach, odkąd Xinjiang zaczął podlegać przyspieszonemu procesowi hanifikacji, czy też sinifikacji (czyli gospodarczej i kulturowej kolonizacji regionu przez ludność Han oraz stopniowemu wypieraniu Ujgurów ze sfery publicznej)². Oficjalnie akulturacja ludności ujgurskiej odbywała się w ramach strategii rozwoju zachodnich prowincji (西部大开发, *Xibu Dakaifa*, Wielkie Otwarcie na Zachód). Zapoczątkowany pod koniec lat 90. plan miał na celu przyspieszenie tempa rozwoju mniej zaawansowanych regionów, aby zrównały one swój poziom z zaawansowanymi przemysłowo prowincjami na wschodzie kraju. Jednocześnie zakładano, że napięcia na tle etnicznym zostaną załagodzone dzięki rosnącym standardom życia. W rzeczywistości jednak wzajemna niechęć między Ujgurami a ludnością Han zwiększyła się z powodu nierównej dystrybucji kapitału na niekorzyść tej pierwszej grupy

etnicznej³. W przeciągu ostatnich dekad doszło do wielu aktów przemocy na tle etnicznym i religijnym, w tym do największych zamieszek od czasu wydarzeń na placu Tian'anmen. Miały one miejsce w stolicy Xinjiangu (Urumczy) w lipcu 2009 r., kiedy na ulicach miasta zginęło ok. 200 osób (zarówno Hanów, jak i Ujgurów)⁴. W integracji nie pomogły również lokalne inicjatywy promujące zawieranie mieszanych małżeństw poprzez jednorazowe zapomogi w wysokości 10 tys. juanów na parę (ok. 5,5 tys. zł)⁵. Poziom akceptacji społecznej tego rodzaju związków jest niski, a ogólna liczba mieszanych małżeństw Ujgurów z członkami innych grup jest najniższa spośród wszystkich chińskich grup etnicznych⁶.

Komunistyczna Partia Chin (KPCh) przez długi czas propagowała narrację, że rosnące przypadki aktów przemocy inicjowanych przez stronę ujgurską odzwierciedlają tzw. „trzy siły zła” (三股势力, *san gu shili*), czyli terroryzm, separatyzm etniczny i ekstremizm religijny⁷. W dużej mierze problem niezadowolenia społecznego Ujgurów został zredukowany do problemu religijnego. Ignoruje to fakt, że np. grupa etniczna Hui, czyli druga największa mniejszość muzułmańska nie powoduje podobnych napięć związanych z wyzwaną religią⁸. Tym samym społeczny i polityczny aspekt nierówności w Xinjiangu został zignorowany przez rząd w Pekinie. Stopniowo zadecydowano o jeszcze mocniejszym zwrocie w kierunku rządów silnej ręki. Co więcej, chińska wojna przeciwko „trzem siłom zła” zbiegła się w czasie z amerykańską wojną z terroryzmem po zamachach w USA 11 września 2001 r. Dzięki temu strona chińska zaczęła przedstawiać swoją politykę wobec ludności ujgurskiej jako element globalnej walki z terroryzmem i politycznym islamem.

Aspekt wewnętrzny

Xinjiang to jeden z kluczowych regionów dla chińskich przywódców. Jest bogaty w surowce naturalne oraz stanowi potencjalną przestrzeń życiową dla rosnącej chińskiej populacji. Ze względu na wielkość, położenie geograficzne na granicy kilku państw Azji Centralnej i Południowej oraz zróżnicowane ukształtowanie terenu stanowi również naturalną strefę buforową i korytarz komunikacyjny. Zachowanie stabilności społecznej i politycznej w regionie jest więc jednym z priorytetów chińskiego rządu, który postrzega Xinjiang jako integralną część ChRL (tak samo jak Tybet czy Mongolię Wewnętrzną). Jednakże ze

względu na rosnące rozwarstwienie społeczne (zarówno pod względem gospodarczym, jak i kulturowym) utrzymanie równowagi w regionie jest coraz większym wyzwaniem dla rządu w Pekinie. Napiętą sytuację potwierdzają wydatki lokalnego rządu na bezpieczeństwo wewnętrzne – od 2007 r. wzrosły one prawie 10-krotnie, a w latach 2016-2017 wydatki tego rodzaju zwiększyły się o rekordowe 92,8 proc. w skali rocznej (z 30,5 mld juanów w 2016 r. do 57,95 mld juanów w 2017 r.⁹). Rok 2016 był również istotny ze względu na nominację nowego lokalnego sekretarza KPCh. Został nim Chen Quanguo (陈全国), który w latach 2011-2016 pełnił funkcję sekretarza KPCh w Tybecie¹⁰. Jego rządy tam poskutkowały m.in. wprowadzeniem tzw. systemu „dogodnych posterunków policji” (便民警务站, *bian mingjingwuzhan*), który w praktyce oznaczał drastyczne zwiększenie obecności policji w tybetańskiej przestrzeni publicznej¹¹. Po przeniesieniu do Xinjiangu Chen przyspieszył proces sekurytyzacji regionu – to pod jego rządami zaczęto tam budować „ośrodki reedukacji” (再教育中心, *zaijiaoyu zhongxin*), które przez stronę chińską nazywane są również „szkołami zawodowymi” czy też centrami „edukacji i transformacji” (教育转化, *jiayu zhuanhua*)¹². Służą one rzekomo do reedukacji drobnych przestępców i ludzi stanowiących zagrożenie dla bezpieczeństwa publicznego. Warto zaznaczyć, że w latach 2016-2017 liczba aresztowań w Xinjiangu wzrosła o rekordowe 731 proc., a w 2017 r. aresztowania w tej prowincji stanowiły 21 proc. wszystkich zatrzymań na terenie Chin (choć populacja regionu stanowi zaledwie 1,5 proc. całej populacji kraju)¹³. Dane te nie uwzględniają osób internowanych w „ośrodkach reedukacji”, gdyż nie są one oficjalnie aresztowane.

Budowę nowych obiektów potwierdzają zdjęcia satelitarne przedstawiające nowe struktury przypominające wyglądem więzienia (wieże strażnicze, podwójne ogrodzenia, druty kolczaste)¹⁴. Niektóre z obiektów mogą być również szkołami, które zostały dostosowane do celów internowania¹⁵. Według różnych niepotwierdzonych źródeł w instytucjach tego rodzaju na terenie Xinjiangu może przebywać obecnie od kilku do kilkudziesięciu procent ujgurskiej populacji (w tym głównie młodych mężczyzn¹⁶)¹⁷. Nie wiadomo, jakie jest główne przeznaczenie ośrodków internowania. Spekulacje o tym, że rząd w Pekinie przygotowuje się do masowej eksterminacji Ujgurów mogą być przesadzone. Jednakże chińskie

przywództwo musiało uznać, iż drastyczne zwiększenie kontroli jest niezbędne, nawet wielkim kosztem fizycznym i wizerunkowym. Pogarszająca się sytuacja Ujgurów jest niejako „naturalnym” efektem takiej polityki. Stopień inwigilacji ludności ujgurskiej potwierdzają doniesienia m.in. o: zbieraniu próbek DNA, skanowaniu tęczynek i innych danych biometrycznych¹⁸; odbieraniu paszportów¹⁹ czy obowiązkowym rejestrowaniu zakupu produktów, które mogłyby zostać użyte do organizacji zamachów (np. noże, paliwo)²⁰. Testowane są również technologie rozpoznawania twarzy²¹. Dodatkowo wiele restrykcji odnosi się do tradycyjnego stylu życia mniejszości ujgurskiej oraz zasad religijnych. Chociaż zakaz noszenia długiej brody u mężczyzn oraz burek u kobiet obowiązuje w Xinjiangu od lat²², doniesienia o przymusowym obcinaniu „za długich” spódnic ujgurskich kobiet przez lokalną policję należą do nowości²³. Lokalni ujgurscy urzędnicy są również nakłaniani do nieprzestrzegania postu podczas świętego dla muzułmanów miesiąca Ramadan²⁴. Według anonimowych świadków podobne praktyki mają miejsce w „ośrodkach reedukacji”, gdzie Ujgurzy są rzekomo zmuszani do jedzenia wieprzowiny i picia alkoholu, czyli produktów niedozwolonych do spożycia wśród muzułmanów²⁵. Mowa jest również o stosowaniu tortur fizycznych i psychicznych²⁶. Według raportu organizacji Uyghur Human Rights Project udokumentowane jest przynajmniej kilkadziesiąt przypadków śmierci w trakcie internowania, większość z nich z niewyjaśnionych przyczyn²⁷.

Opisane działania sugerują, że stworzenie wszechstronnego systemu kontroli społecznej w Xinjiangu stało się jednym z priorytetów rządu w Pekinie. KPCh posiada zarówno wolę polityczną, jak i środki finansowe, aby projekt ten wprowadzić w życie. Tego rodzaju system kontroli społecznej, jeśli zostanie stworzony w jednym regionie, w razie potrzeby będzie mógł być wyeksportowany do innych prowincji. Może to pozwolić chińskiemu przywództwu na stworzenie zaawansowanego typu państwa policyjnego, które dzięki połączeniu nowych technologii z dużymi zasobami ludzkimi będzie mogło kontrolować społeczeństwo na niespotykaną dotąd skalę. Należy jednak podkreślić, że koordynacja działań takiego systemu będzie trudna do osiągnięcia z powodów logistycznych i może potrwać latami. W tym kontekście doniesienia medialne o „orwellowskim charakterze” chińskiego systemu są na obecny moment częściowo wyolbrzymione²⁸.

Aspekt międzynarodowy

Utrzymanie stabilnej sytuacji bezpieczeństwa w Xinjiangu jest ważne dla rządu w Pekinie również z punktu widzenia jego rosnących interesów poza granicami kraju. Chociaż chińscy przywódcy niejednokrotnie podkreślali, że „kwestia ujgurska” to wewnętrzny problem ChRL, jednocześnie łączą go z globalnym problemem terroryzmu i politycznego islamu. Wbrew deklaracjom Pekinu problem ten staje się coraz bardziej umiędzynarodowiony i zyskuje na znaczeniu, m.in. w kontekście chińskiej aktywności zagranicznej w ramach Inicjatywy Pasa i Szlaku (Belt and Road Initiative – BRI). Wiele chińskich przedsięwzięć związanych z BRI jest realizowanych w państwach, w których zagrożenie terroryzmem jest wysokie. Według niepotwierdzonych źródeł w Afganistanie i Pakistanie przebywający Ujgurzy współpracujący z międzynarodowymi organizacjami terrorystycznymi²⁹. Stwarza to wyzwanie bezpieczeństwa nie tylko z punktu widzenia umiędzynarodowienia chińskiego problemu wewnętrznego, ale również z punktu widzenia zabezpieczenia chińskich inwestycji poza granicami kraju w coraz bardziej skomplikowanym środowisku regionalnym. Chińskie przedsięwzięcia międzynarodowe związane z BRI są często realizowane przy pomocy chińskiej siły roboczej. Poza aspektem ludzkim w grę wchodzi jednak głównie zabezpieczenie interesów gospodarczych. Tak np. projekty związane z budową China-Pakistan Economic Corridor (CPEC) na terenie Pakistanu są realizowane na terenach o niestabilnej sytuacji bezpieczeństwa. Rząd w Pekinie jest np. oskarżany o wspieranie Islamabadu w represjonowaniu Beludżów, czyli grupy etnicznej zamieszkującej Beludżystan (region, w którym ChRL buduje port w Gwadarze – kluczowy element Inicjatywy Pasa i Szlaku)³⁰. Obywatele ChRL coraz częściej padają ofiarami ataków i porwań na terenie Pakistanu. Po ostatnim zamachu na chiński konwój w Beludżystanie 11 sierpnia br. ambasada ChRL w Pakistanie zadeklarowała potrzebę „podjęcia dalszych kroków, aby zapewnić bezpieczeństwo instytucji i obywateli ChRL na terenie Pakistanu”³¹. Niektórzy obserwatorzy sugerują, że w przyszłości powtarzające się sytuacje tego rodzaju mogą doprowadzić do eksportu „modelu z Xinjiangu” do państw, które wyjątkowo blisko współpracują z ChRL zarówno politycznie, jak i gospodarczo³². Poza Pakistanem państwa takie jak Syria (gdzie po stronie tzw. Państwa Islamskiego walczą również Ujgurzy), Turcja

(obszary zamieszkanie przez Kurdów) czy Mjanma (tereny zamieszkałe przez Rohindziów) wymieniane są jako potencjalne miejsca, gdzie taki model mógłby zostać wdrożony w przyszłości³³. Byłoby to czynnikiem wzmacniającym tendencje autorytarne na arenie międzynarodowej. Należy podkreślić jednak, że „model z Xinjiangu” nie jest obecnie skoordynowanym systemem, a jego „eksport” odnosiłby się raczej do pewnych jego elementów, które w danym kontekście byłyby najkorzystniejsze z perspektywy interesów rządu w Pekinie (np. skanowanie twarzy jako element zabezpieczenia terenów, na których realizowane są chińskie inwestycje, w tym przy użyciu chińskiej siły roboczej).

Warto zaznaczyć, że większość państw muzułmańskich nie krytykuje otwarcie chińskiej polityki wobec mniejszości ujgurskiej. Jako główną przyczynę takiego zachowania podaje się m.in. rosnące interesy gospodarcze wynikające z ich bliższej współpracy ze stroną chińską³⁴. Zmieniające się podejście wielu państw muzułmańskich obrazuje przykład Turcji, która jeszcze kilka lat temu otwarcie wspierała Ujgurów i podnosiła temat ich dyskryminacji przez rząd w Pekinie na arenie międzynarodowej. W Turcji mieszka wielu Ujgurów, a turecki rząd przyjmował również na swój teren ujgurskich uchodźców³⁵. Po zamieszkach w Urumczy w 2009 r. Recep Tayyip Erdogan (wówczas na stanowisku premiera Turcji) nazwał chińskie działania w Xinjiangu ludobójstwem, doprowadzając tym samym do poważnego kryzysu dyplomatycznego³⁶. W ostatnich latach sytuacja znacząco się zmieniła – Turcja zacieśniła więzy z Chinami, a chińskie media otwarcie piszą, że aktywna polityka Pekinu wobec Ankary uniemożliwi Turcji ingerencję w Xinjiangu³⁷. Antychińska i pro-ujgurska retoryka jest również stopniowo eliminowana z tureckich mediów³⁸.

Chińskie zainteresowanie działaniami Ujgurów rozszerza się również poza obszar państw muzułmańskich. Według członków ujgurskiej diaspory we Francji chińska policja bezpośrednio zgłasza się do części z nich z prośbą o udzielenie informacji na temat ich miejsca zamieszkania, pracy, a w niektórych przypadkach nawet na temat ich francuskich małżonków³⁹. Ujgurzy mieszkający w innych państwach również twierdzą, że od pewnego czasu tracą kontakt z rodzinami w Xinjiangu⁴⁰. Niemcy zaprzestały deportacji Ujgurów do ChRL i obserwują rozwój sytuacji⁴¹. Podobną decyzję podjęła również Szwecja⁴². Wobec rosnącej liczby doniesień na temat pogarszającej się sytuacji Ujgurów w Xinjiangu

przedstawiciele organizacji międzynarodowych oraz niektórzy zachodni politycy zaczynają podnosić temat potencjalnego użycia środków prawnych przeciwko stronie chińskiej. W sierpniu br. Komitet ONZ ds. Likwidacji Dyskryminacji Rasowej po raz pierwszy od 2009 r. zebrał się, aby przedyskutować sytuację praw człowieka w Chinach⁴³. Według oficjalnego oświadczenia Yu Jianhua (ambasador ChRL przy ONZ w Genewie) z 10 sierpnia br. rozwój systemu prawnego regulującego życie mniejszości etnicznych w Chinach jest jednym z priorytetów Pekinu, tak samo jak polepszanie ich standardów życia dzięki rozwojowi gospodarczemu⁴⁴. Komitet skierował pytania do strony chińskiej, która nie odpowiedziała na nie, a jedynie zaprzeczyła wszelkim oskarżeniom o represje wobec ludności ujgurskiej. Rzecznik Ministerstwa Spraw Zagranicznych ChRL Hua Chunying stwierdziła również, że zarzuty Komitetu ONZ nie mają oparcia w faktach⁴⁵.

Część amerykańskiej sceny politycznej również podnosi temat sytuacji w Xinjiangu. 28 sierpnia 2018 r. grupa 17 polityków (zarówno republikańskich, jak i demokratycznych) pod przewodnictwem Marco Rubio wysłała list do sekretarza stanu Mike'a Pompeo oraz do sekretarza skarbu Stevena Mnuchina z prośbą o rozpatrzenie użycia tzw. Global Magnitsky Act przeciwko stronie chińskiej⁴⁶. Tzw. ustawa Magnitskiego została przyjęta przez Kongres USA w 2012 r. i zakłada możliwość użycia sankcji międzynarodowych wobec przedstawicieli władz państw łamiących prawa człowieka (np. przez blokowanie ich kont bankowych na terenie USA) oraz firm współpracujących z tymi władzami. Prawo to zostało stworzone z myślą o rosyjskich politykach, którzy posiadali duże zasoby finansowe na terenie USA. List oskarża rząd w Pekinie o tworzenie państwa policyjnego opartego na zaawansowanych technologiach oraz łamanie praw człowieka wśród mniejszości ujgurskiej. Autorzy wskazują również na przedstawicieli strony chińskiej, którzy powinni zostać objęci sankcjami. Chodzi o wspomnianego wcześniej sekretarza KPCh w Xinjiangu Chen Quanguo oraz o firmy współtworzące system kontroli ludności na zlecenie chińskich władz (m.in. Hikvision oraz Dahua Technology). Nie wiadomo, czy ustawa ta zostanie użyta w tym przypadku oraz czy mogłaby ona mieć wpływ na chińską politykę. Strona chińska może użyć argumentu, że ustawa Magnitskiego jest jedynie kolejnym narzędziem politycznym użytym przeciwko Pekinowi w kontekście wojny handlowej. Niemniej jednak samo wysłanie listu świadczy

o rosnącym zainteresowaniu tematem wśród części zachodnich elit politycznych. Temat ten niewątpliwie będzie powracać w debacie publicznej zarówno w USA, jak i w UE.

Alicja Bachulska – analityk ds. polityki Chin w Ośrodku Badań Azji

¹ *Xinjiang 新疆*, The China Story, 2.08.2012, <https://www.thechinastory.org/keyword/xinjiang/> [dostęp: 30.08.2018].

² Amy H. Liu, Kevin Peters, *The Hanification of Xinjiang, China: The Economic Effects of the Great Leap West*, „Studies in Ethnicity and Nationalism”, Vol. 17, No. 2, 2017, s. 265-280, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1111/sena.12233> [dostęp: 30.08.2018].

³ Michael Martina, *In China's Xinjiang, economic divide seen fuelling ethnic unrest*, Reuters, 6.05.2014, <https://www.reuters.com/article/us-china-xinjiang-insight/in-chinas-xinjiang-economic-divide-seen-fuelling-ethnic-unrest-idUSBREA450X520140506> [dostęp: 30.08.2018].

⁴ *Xinjiang Riots 2009*, Facts and Details, <http://factsanddetails.com/china/cat5/sub89/item1005.html> [dostęp: 30.08.2018].

⁵ *Xinjiang Authorities Push Uyghurs to Marry Chinese*, Radio Free Asia, <https://www.rfa.org/english/news/special/uyghur-oppression/ChenPolicy2.html> [dostęp: 5.09.2018].

⁶ *Bride and prejudice: rare Uygur-Han marriages reflect ethnic tension in Chinese society*, South China Morning Post, 28.05.2015, <https://www.scmp.com/article/1811159/bride-and-prejudice-rare-uygur-han-marriages-reflect-ethnic-tension-chinese-society> [dostęp: 5.09.2018].

⁷ *人民日报评论员：坚决打击“三股势力”* (Komentator Dziennika Ludowego: należy zdecydowanie rozprawić się z „trzema siłami zła”), Renmin Ribao, 1.07.2013, <http://opinion.people.com.cn/n/2013/0701/c1003-22024693.html> [dostęp: 4.09.2018].

⁸ Istnieje wiele teorii na temat relatywnie bezproblemowej asymilacji mniejszości Hui. Pochodzenie tej grupy etnicznej łączy się m.in. z przybyszami z Bliskiego Wschodu, którzy osiedlili się na terenie Chin wieki temu i wzięli za żony lokalne kobiety. Na przestrzeni stuleci mniejszość Hui nie wykształciła własnego języka ani odrębnej tożsamości narodowej. Hui posługują się lokalnymi dialektami regionalnymi. Chociaż posiadają własny region autonomiczny (Ningxia), w dużej mierze są rozproszeni po cały kraj. Więcej na ten temat w Dru C. Gladney, 2004, *Dislocating China. Muslims, Minorities, and Other Subaltern Subjects*, Chicago: The University of Chicago Press.

⁹ Adrian Zenz, *China's Domestic Security Spending: An Analysis of Available Data*, Jamestown Foundation, China Brief, Vol. 18, Issue 4, <https://jamestown.org/program/chinas-domestic-security-spending-analysis-available-data/> [dostęp: 4.09.2018].

¹⁰ *Chen Quanguo 陈全国*, China Vitae, http://www.chinavitae.com/biography/Chen_Quanguo/full [dostęp: 5.09.2018].

¹¹ Adrian Zenz, James Leibold, *Chen Quanguo: The Strongman Behind Beijing's Securitization Strategy in Tibet and Xinjiang*, Jamestown Foundation, China Brief, Vol. 17, Issue 12, <https://jamestown.org/program/chen-quanguo-the-strongman-behind-beijings-securitization-strategy-in-tibet-and-xinjiang/> [dostęp: 4.09.2018].

¹² Jeremy Daum, *XJ Education Centers Exist, but does their legal basis?*, China Law Translate, 14.08.2018, <https://www.chinalawtranslate.com/xj-education-centers-exist-but-does-their-legal-basis/?lang=en> [dostęp: 4.09.2018].

¹³ Renee Xia, Victor Clemens, Frances Eve, *Criminal Arrests in Xinjiang Account for 21% of China's Total in 2017*, Chinese Human Rights Defenders, 25.07.2018, <https://www.nchr.org/2018/07/criminal-arrests-in-xinjiang-account-for-21-of-chinas-total-in-2017/> [dostęp: 6.09.2018].

¹⁴ Shawn Zhang, *List of Re-education Camps in Xinjiang 新疆再教育集中营列表*, Medium, 20.05.2018, <https://medium.com/@shawnwzhang/list-of-re-education-camps-in-xinjiang-%E6%96%B0%E7%96%86%E5%86%8D%E6%95%99%E8%82%B2%E9%9B%86%E4%B8%AD%E8%90%A5%E5%88%97%E8%A1%A8-99720372419c> [dostęp: 5.09.2018].

¹⁵ Jessica Batke, Shawn Zhang, *What Satellite Images Can Show Us about 'Re-education' Camps in Xinjiang*, The China File, 23.08.2018, <http://www.chinafile.com/reporting-opinion/features/what-satellite-images-can-show-us-about-re-education-camps-xinjiang> [dostęp: 5.09.2018].

-
- ¹⁶ *Xinjiang Authorities Targeting Uyghurs Under 40 For Re-Education Camps*, Radio Free Asia, 22.03.2018, <https://www.rfa.org/english/news/uyghur/1980-03222018155500.html> [dostęp: 5.09.2018].
- ¹⁷ *Survey: Three Million, Mostly Uyghurs, in Some Form of Political 'Re-Education' in Xinjiang*, Radio Free Asia, 3.08.2018, <https://www.rfa.org/english/news/uyghur/millions-08032018142025.html> [dostęp: 5.09.2018].
- ¹⁸ Tara Francis Chan, *A Chinese province is collecting DNA and iris scans from all its residents*, Business Insider, 13.12.2017, <https://www.businessinsider.com/china-collects-dna-fingerprints-biometrics-from-residents-human-rights-watch-2017-12?IR=T> [dostęp: 5.09.2018].
- ¹⁹ *China Expands Recall of Passports to Uyghurs Outside of Xinjiang*, Radio Free Asia, 8.12.2018, <https://www.rfa.org/english/news/uyghur/passports-12082017152527.html> [dostęp: 5.09.2018].
- ²⁰ Steven Melendez, *In locked-down Xinjiang, China is tracking kitchen knives with QR codes*, The Fast Company, 20.12.2017, <https://www.fastcompany.com/40510238/in-xinjiang-china-some-knives-branded-with-owners-qr-codes> [dostęp: 5.09.2018].
- ²¹ *China Uses Facial Recognition to Fence In Villagers in Far West*, Bloomberg, 17.01.2018, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-01-17/china-said-to-test-facial-recognition-fence-in-muslim-heavy-area> [dostęp: 5.09.2018].
- ²² *China bans beards, veils from Xinjiang city's buses in security bid*, Reuters, 6.08.2014, <https://www.reuters.com/article/us-china-xinjiang-idUSKBN0G60AA20140806> [dostęp: 5.09.2018].
- ²³ Tara Francis Chan, *Police are reportedly cutting too-long dresses off ethnic minority women in the middle of streets in China*, Business Insider, 17.07.2018, <https://www.businessinsider.com/police-cutting-dresses-off-uyghur-women-in-xinjiang-china-2018-7?IR=T> [dostęp: 5.09.2018].
- ²⁴ *China Restricts Ramadan Fast For Muslim Uyghurs in Xinjiang*, Radio Free Asia, 9.06.2016, <https://www.rfa.org/english/news/uyghur/restricts-06092016162515.html> [dostęp: 5.09.2018].
- ²⁵ Gerry Shih, Dake Kang, *Muslims forced to drink alcohol and eat pork in China's 're-education' camps, former inmate claims*, The Independent, 18.05.2018, <https://www.independent.co.uk/news/world/asia/china-re-education-muslims-ramadan-xinjiang-eat-pork-alcohol-communist-xi-jinping-a8357966.html> [dostęp: 5.09.2018].
- ²⁶ Alexandra Ma, *What it's like inside the internment camps China uses to oppress its Muslim minority, according to people who've been there*, Business Insider, 1.09.2018, <https://www.businessinsider.com/life-inside-china-internment-camps-for-uyghur-minority-in-xinjiang-bbc-report-2018-8?IR=T> [dostęp: 5.09.2018].
- ²⁷ *The Mass Internment of Uyghurs: „We want to be respected as humans. Is it too much to ask?“*, Uyghur Human Rights Project, sierpień 2018, s. 25, https://docs.uhrp.org/pdf/MassDetention_of_Uyghurs.pdf [dostęp: 5.09.2018].
- ²⁸ Peter Apps, *COLUMN-China's Muslim minority faces a modern Orwellian nightmare*, Reuters, 14.05.2018, <https://www.reuters.com/article/apps-china/column-chinas-muslim-minority-faces-a-modern-orwellian-nightmare-idUSL2N1SL1LK> [dostęp: 24.09.2018].
- ²⁹ *Why China's Uighurs are joining jihadists in Afghanistan*, Deutsche Welle, 24.07.2015, <https://www.dw.com/en/why-chinas-uighurs-are-joining-jihadists-in-afghanistan/a-18605630> [dostęp: 7.09.2018].
- ³⁰ Shannon Tiezzi, *Will the 'Xinjiang Model' Go Global?*, The Diplomat, Issue 46, wrzesień 2018, <https://magazine.thediplomat.com/#/issues/-LKdoDHWNgBOn8NySPz/read> [dostęp: 6.09.2018].
- ³¹ *Statement on the attack at Chinese convoy in Balochistan, Pakistan*, Embassy of the People's Republic of China to the Islamic Republic of Pakistan, 11.08.2018, <http://pk.chineseembassy.org/eng/zbqx/t1584740.htm> [dostęp: 6.09.2018].
- ³² Shannon Tiezzi, *Will the 'Xinjiang Model'...* op. cit.
- ³³ Shannon Tiezzi, *Will the 'Xinjiang Model'...* op. cit.
- ³⁴ Alexandra Ma, *Why the Muslim world isn't saying anything about China's repression and 'cultural cleansing' of its downtrodden Muslim minority*, Business Insider, 27.08.2018, <http://uk.businessinsider.com/why-muslim-countries-arent-criticizing-china-uyghur-repression-2018-8?r=US&IR=T> [dostęp: 6.09.2018].
- ³⁵ *Group of 173 Uyghurs Freed From Thai Detention Arrive in Turkey*, Radio Free Asia, 1.07.2015, <https://www.rfa.org/english/news/uyghur/arrival-07012015160103.html> [dostęp: 6.09.2018].
- ³⁶ *Turkish leader calls Xinjiang killings "genocide"*, Reuters, 10.07.2009, <https://www.reuters.com/article/us-turkey-china-sb/turkish-leader-calls-xinjiang-killings-genocide-idUSTRE56957D20090710> [dostęp: 6.09.2018].
- ³⁷ *Look at China-Turkey ties objectively*, Global Times, 20.08.2018, <http://www.globaltimes.cn/content/1116209.shtml> [dostęp: 6.09.2018].

³⁸ Areeb Ullah, *Turkey to block anti-China media to dismay of Uighur activists*, Middle East Eye, 3.08.2017, <https://www.middleeasteye.net/news/Uyghur-community-fear- plight-forgotten-media-blackout-take-places-1230193452> [dostęp: 6.09.2018].

³⁹ Bethany Allen-Ebrahimian, *Chinese Police Are Demanding Personal Information From Uighurs in France*, Foreign Policy, 2.03.2018, <https://foreignpolicy.com/2018/03/02/chinese-police-are-secretly-demanding- personal-information-from-french-citizens- uighurs-xinjiang/> [dostęp: 6.09.2018].

⁴⁰ Jennifer Creery, *'An information black hole': Exiled Muslim Uighurs fear for loved ones back home as China tightens its grip on Xinjiang*, Hong Kong Free Press, 2.09.2018, <https://www.hongkongfp.com/2018/09/02/information-black-hole-exiled-muslim-uighurs-fear-loved-ones- back-home-china-tightens-grip-xinjiang/> [dostęp: 6.09.2018].

⁴¹ *Germany halts Uighur deportations to China*, Deutsche Welle, 23.08.2018, <https://www.dw.com/en/germany- halts-uighur-deportations-to-china/a-45190309> [dostęp: 6.09.2018]

⁴² Jojje Olson, *Sweden to stop deportations of all Uyghurs to China*, INBEIJING, 22.09.2018, <http://inbeijing.se/bulletin/2018/09/22/sweden-to-stop-deportations-of-all-uyghurs-to-china/> [dostęp: 24.09.2018].

⁴³ Stephanie Nebehay, *U.N. calls on China to free Uighurs from alleged re-education camps*, Reuters, 30.08.2018, <https://www.reuters.com/article/us-china-rights-un/u-n-calls-on-china-to-free-uighurs-from-alleged-re- education-camps-idUSKCN1LF1D6> [dostęp: 6.09.2018].

⁴⁴ *Toward the Realization of the Chinese Dream Through the United Effort of All the Ethnic Groups*, Introductory Statement by H.E. Ambassador Yu Jianhua Head of the Chinese Delegation at the 96th Session of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination, 10.08.2018, https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CERD/Shared%20Documents/CHN/INT_CERD_STA_CHN_32070_E.pdf [dostęp: 6.09.2018].

⁴⁵ *Foreign Ministry Spokesperson Hua Chunying's Regular Press Conference on August 31, 2018*, Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, 1.09.2018, https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/xwfw_665399/s2510_665401/t1590266.shtml [dostęp: 6.09.2018].

⁴⁶ *Letter to the Congress of the United States, August 28, 2018*, <https://www.cecc.gov/sites/chinacommission.house.gov/files/Pompeo-Mnuchin%20Xinjiang%20letter.pdf> [dostęp: 6.09.2018].

Nowe podejście do procesu pokojowego w Afganistanie – nominacja Zalmaya Khalilzada

4 września br. sekretarz stanu USA Michael Pompeo powołał na stanowisko swojego doradcy ds. Afganistanu Zalmaya Khalilzada. Przy okazji tej nominacji Pompeo wskazał, że głównym zadaniem nowego doradcy będzie wsparcie departamentu stanu w rozmowach pokojowych w Afganistanie. Ponad dwa tygodnie później sekretarz stanu USA utworzył dla niego specjalne stanowisko specjalnego wysłannika ds. pojednania w Afganistanie (Special Representative for Afghanistan Reconciliation)¹. Rok wcześniej podobna pozycja (specjalnego wysłannika ds. Afganistanu i Pakistanu) w Departamencie Stanu została zlikwidowana, a jej zadania (wśród których było również poszukiwanie możliwości pokojowego zakończenia konfliktu) przekazane do wydziałów zajmujących się Azją Centralną i Południową.

Khalilzad jest jednym z najbardziej doświadczonych dyplomatów amerykańskich w sprawach Afganistanu. Z pochodzenia Afgańczyk, już w latach 80. uczestniczył w kształtowaniu polityki amerykańskiej wobec tego państwa. W administracji prezydenta Georga Busha był jednym z architektów nowego państwa afgańskiego. Od 2002 do 2005 roku pełnił funkcję specjalnego wysłannika ds. Afganistanu, a później ambasadora USA w Kabulu. Po wyborze Donalda Trumpa na stanowisko prezydenta USA, nazwisko Khalilzada pojawiło się na wśród możliwych kandydatów na sekretarza stanu, na które ostatecznie nie został wybrany. W wypowiedziach publicznych niejednokrotnie popierał jednak politykę obecnej administracji wobec Afganistanu.

Wydaje się, że Zalmay Khalilzad będzie pełnił przewodnią rolę w kwestii rozmów pokojowych z talibami. Według doniesień medialnych, już w połowie września (czyli zanim przydzielono mu stanowisko specjalnego wysłannika) udał się do Zjednoczonych Emiratów Arabskich (ZEA) celem odbycia swoich pierwszych spotkań z talibami. Wcześniej takie rozmowy prowadziła Alice Wells, najwyższy rangą dyplomata ds. Azji Centralnej

i Południowej. Sygnały te wskazują coraz wyraźniej na zmianę w polityce USA wobec Afganistanu. Kiedy w sierpniu 2018 roku Donald Trump ogłaszał swoją strategię wobec tego państwa, nie wykluczał potencjalnych rozmów z talibami, ale zaznaczył, że dojdzie do nich po tym jak USA osiągną sukces na polu walki². Pozycja talibów miała osłabnąć w wyniku działań militarnych, co miało zwiększyć ich motywację do przystąpienia do negocjacji pokojowych. W rezultacie tych decyzji w ciągu pierwszych siedmiu miesięcy bieżącego roku siły powietrzne USA wykonały 3714 ataków, co oznaczało wzrost o 87 proc. w stosunku do takiego samego okresu w roku ubiegłym i prawie dziesięciokrotny w stosunku do takiego samego okresu w 2015 roku, kiedy liczba żołnierzy amerykańskich w Afganistanie została poważnie ograniczona³. W trakcie tych działań jednak sytuacja w dalszym stopniu uległa pogorszeniu. Chociaż według raportów specjalnego inspektora ds. odbudowy Afganistanu pod kontrolą lub wpływem rządu znalazło się w maju br. 56 proc. terytorium, co oznaczało zaledwie jednoprocentową negatywną zmianę w stosunku do sierpnia 2017 roku⁴, to w ostatnich miesiącach talibowie zanotowali na swoim koncie kilka znaczących sukcesów. Jeden z nich miał miejsce w połowie sierpnia, kiedy siły bezpieczeństwa na prawie tydzień straciły kontrolę nad ważnym miastem Ghazni. Do tego zdarzenia doszło pomimo tego, że od kilku miesięcy pojawiały się wyraźne sygnały wskazujące świadczące o takim zagrożeniu. Z drugiej strony bardzo optymistycznym znakiem było bezprecedensowe zawieszenie broni, które miało miejsce w czerwcu przy okazji muzułmańskiego święta Al-Adha. Talibowie kilkakrotnie wyrażali również wolę rozpoczęcia rozmów, chociaż wyłącznie z USA, gdyż w dalszym ciągu nie uznają rządu w Kabulu. Świadczyć to może o tym, że po stronie talibów istnieje wola do zakończenia konfliktu. Pomimo że ich aktywność na polu walki jest coraz większa, nie należy wykluczać, że jest lustrzanym odbiciem działań USA, które w wyniku działań militarnych chciały zdobyć lepszą pozycję przed możliwymi rozmowami. Dlatego należy oczekiwać, że w najbliższych miesiącach będzie dochodziło to spotkań reprezentantów USA oraz talibów, natomiast równolegle będą dochodzić do starć. W tej atmosferze niepewna będzie pozycja rządu w Kabulu, który zwłaszcza w początkowym okresie zapewne pozostanie na marginesie tych rozmów. Mało prawdopodobne wydaje się jednak całkowite porzucenie kabulskiego rządu przez USA, gdyż groziłoby to przekreśleniem dorobku amerykańskiej interwencji od 2001 roku.

Wydaje się również, że Zalmay Khalilzad może odegrać znaczącą rolę w zbliżającym się niespokojnym okresie wyborów parlamentarnych w październiku i prezydenckich w kwietniu przyszłego roku. Pomimo że rząd w Kabulu w ostatnich latach przeprowadził reformy systemu wyborczego, nie rozwiązały one wszystkich wątpliwości i można oczekiwać, że wyniki tych głosowań nie będą kontestowane. Na początku września pojawiły się kolejne sygnały, że część afgańskich polityków kwestionuje uczciwość procesu rejestracji wyborców, który odbył się kilka miesięcy wcześniej⁵. Należy oczekiwać, że w miarę zbliżania się terminów wyborów liczba oskarżeń pod adresem instytucji rządowych może rosnąć, a w przypadku niekorzystnych wyników głosowania partie, które przegrają, zainicjują kolejny poważny konflikt polityczny w Afganistanie. Dlatego też nie należy wykluczyć, że Khalilzad, który uczestniczył w tworzeniu od podstaw państwa afgańskiego po 2001 roku i który doskonale zna większość lokalnych elit politycznych, może odegrać znaczącą rolę w rozwiązywaniu zaistniałych sporów. Ponieważ w interesie USA będzie niedopuszczenie do ostrzejszego konfliktu powyborczego i w skrajnym wypadku rozpadu państwa, może dojść do sytuacji podobnej jak w 2014 roku, kiedy kryzys zażegnały działania amerykańskiej dyplomacji.

Znaczące miejsce w strategii USA wobec Azji Południowej zajmuje również Pakistan. Można się jednak spodziewać, że w tej kwestii nominacja Zalmaya Khalilzada oznacza pełną zgodność z obecnym stanowiskiem Waszyngtonu wobec Islamabadu. Na początku września departament obrony tego pierwszego państwa ogłosił, że ostatecznie wstrzymuje pomoc wojskową w wysokości 300 milionów dolarów w ramach Coalition Support Funds, uzasadniając to brakiem zmian w kwestii wspierania ugrupowań terrorystycznych. Khalilzad w przeszłości wielokrotnie krytykował Islamabad za podobne działania, a zatem jego nominacja nie doprowadzi zapewne do żadnej zmiany w polityce USA wobec Pakistanu.

Przemysław Lesiński – analityk ds. Afganistanu w Ośrodku Badań Azji

---

¹ Faridullah Hussainkhail, *Khalilzad To Facilitate Peace Process Between Govt, Taliban*, Tolonews, 22.09.2018 <https://www.tolonews.com/afghanistan/khalilzad-facilitate-peace-process-between-govt-and-taliban> [dostęp: 23.09.2018].

² *Remarks by President Trump on the Strategy in Afghanistan and South Asia*, White House, 17.08.2017, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-strategy-afghanistan-south-asia/> [dostęp: 21.09.2018].

³ *AFCENT Airpower Summary*, U.S. Air Forces Central Command, lipiec 2018, <http://www.afcent.af.mil/Portals/82/Documents/Airpower%20summary/U%20July%202018%20APS%20Data%20Narrative%20Final.pdf?ver=2018-08-24-044104-913> [dostęp: 21.09.2018].

⁴ *Quartely Report to the United States Congress*, Special Inspector General for Afghanistan Reconstruction, lipiec 2018, <https://www.sigar.mil/pdf/quarterlyreports/2018-07-30qr.pdf> [dostęp: 21.09.2018].

⁵ Koalicja różnych partii zgłosiła, że pewna liczba dokumentów tożsamości potrzebnych do zarejestrowania wyborcy miało zostać podrobionych. Kilka miesięcy wcześniej Niezależna Komisja Wyborcza ogłosiła, że zarejestrowanych zostało 9 milionów wyborców. Za: *GNCA displays fake ID papers carrying voter stickers*, 1TV News, 1.09.2018, <http://www.1tvnews.af/en/news/afghanistan/35607-gnca-displays-fake-id-papers-carrying-voter-stickers> [dostęp: 23.09.2018].

Departament Stanu USA wyraża zgodę na sprzedaż Japonii samolotów wczesnego ostrzegania

11 września br. w japońskim mediach pojawiła się informacja, że Departament Stanu USA zgodzi się na sprzedaż Japonii dziewięciu samolotów wczesnego ostrzegania typu E-2D Advanced Hawkeye, produkowanych przez firmę Northrop Grumman¹. Przedmiotem sprzedaży mają być między innymi również zapasowe silniki. Ocenia się, że japońskie zakupy osiągną kwotę 3,1 mld USD. Teraz 30 dni na ewentualne zablokowanie sprzedaży ma Kongres, ale nie wydaje się, by skorzystał z tego prawa, biorąc pod uwagę fakt, że Japonia jest najważniejszym sojusznikiem Stanów Zjednoczonych w Azji. Sama transakcja także jest w interesie Amerykanów, ponieważ poza przyniesieniem zysku amerykańskiemu koncernowi zbrojeniowemu, naturalnie rozszerza możliwości współdziałania we wspólnych przedsięwzięciach obronnych poprzez zwiększenie świadomości sytuacyjnej Japonii.

Northrop Grumman E-2D Advanced Hawkeye to samoloty wczesnego ostrzegania, posiadające radar zdolny do wykrywania aktywności w powietrzu i na morzu. Wzmiankę o planowanym zakupie tych samolotów znajdujemy w japońskim budżecie obronnym na rok 2018 w części II (pt. Skuteczne odstraszenie i odpowiadanie na różne sytuacje), w którym na jeden samolot wyasygnowano kwotę 24,7 mld jenów². Według założeń budżetowych nowe samoloty tego typu mają posłużyć do zwiększenia zdolności ostrzegania i rozpoznania w przestrzeni powietrznej w bezpośrednim otoczeniu terytorium Japonii, włącznie z jego częścią południowo-zachodnią, gdzie znajdują się prefektura Okinawa oraz sporne z Chińską Republiką Ludową i Tajwanem wyspy Senkaku/Diaoyu.

Samoloty typu E-2D służą już na terytorium Japonii w amerykańskim korpusie piechoty morskiej w bazie Iwakuni od lutego 2017 roku, a teraz mają szansę wejść na wyposażenie japońskich Sił Samoobrony³. Japonia posiada również podobne samoloty wczesnego ostrzegania typu E-2C Hawkeye (służą od 1987 roku w bazie lotniczej JASDF Misawa; w sumie 13 maszyn). Samoloty E-2D Advanced Hawkeye mają lepszą awionikę i możliwość

tankowania w powietrzu. Są wyposażone w radar produkcji koncernu Lockheed Martin, który zdaniem producenta, oprócz większego zasięgu, jest zdolny do lepszego wykrywania licznych, małych celów, szczególnie w regionach przybrzeżnych. Prawdopodobnie może również wykrywać samoloty typu stealth, które są trudne do namierzenia albo w ogóle niewykrywalne przy użyciu innych radarów, w tym samoloty piątej generacji, a także pociski manewrujące. Japonia zadeklarowała chęć zakupu tych samolotów już w 2014 roku.

Według informacji Defense Security Cooperation Agency, podanej do wiadomości publicznej 10 września, Japonia zamierza kupić dziewięć samolotów wczesnego ostrzegania E-2D Advanced Hawkeye oraz 28 silników T56-A-427A (18 zainstalowanych i 10 zapasowych), 12 terminali MIDS/JTRS (9 zainstalowanych i 3 zapasowe), 10 radarów APY-9 (9 zainstalowanych i jeden zapasowy), 11 systemów INCDS (9 zainstalowanych i dwa zapasowe), 30 systemów nawigacyjnych (EGI) LN-251 z modułem SAASM (18 zainstalowanych i 12 zapasowych), jak również 12 systemów rozpoznania elektronicznego (ESM) typu AN/ALQ-217 (9 zainstalowanych i 3 zapasowe). Zamówienie obejmuje również sprzęt pomocniczy, części zamienne, dokumentację techniczną, oprogramowanie, szkolenie personelu i kwestie logistyczne. Łączna kwota za zamówienie ma wynieść 3,135 mld USD⁴.

Potrzeba unowocześnienia i rozbudowy floty samolotów wczesnego ostrzegania wynika z coraz bardziej niestabilnej sytuacji w bezpośrednim otoczeniu rozciągniętego na kilka tysięcy kilometrów terytorium Japonii⁵. Głównie chodzi o rozpoznanie chińskiej aktywności w powietrzu i na morzu. Według statystyk zebranych przez Ministerstwo Obrony Japonii, w latach 2012-2015 ilość przypadków naruszenia japońskiej przestrzeni powietrznej przez chińskie lotnictwo prawie się podwoiła, przekraczając w 2015 roku 500 razy⁶. W zależności od rozlokowania, nowe samoloty mogą pomóc Japonii lepiej monitorować sytuację także na północy, wokół spornego z Rosją archipelagu Kuryli, a także aktywność okrętów i kutrów północnokoreańskich na Morzu Japońskim.

Analitik ds. Japonii w Ośrodku Badań Azji

---

¹ *U.S. ready to sell military planes to Japan*, Japan News, 11.09.2018, <http://the-japan-news.com/news/article/0004725856> [dostęp: 16.09.2018].

² *Defense Programs and Budget of Japan: Overview of FY2018 Budget*, Ministerstwo Obrony Japonii, 29.03.2018, http://www.mod.go.jp/e/d_budget/pdf/300329.pdf [dostęp: 16.09.2018].

³ Brad Lendon, *US sending stealth-hunting planes to Japan*, CNN, 06.01.2017, <https://edition.cnn.com/2017/01/05/politics/us-navy-advanced-radar-planes-japan/index.html> [dostęp: 16.09.2018].

⁴ *Japan – E-2D Advanced Hawkeye Airborne Early Warning and Control Aircraft*, DSCA, 10.09.2018, <http://www.dsca.mil/major-arms-sales/japan-e-2d-advanced-hawkeye-airborne-early-warning-and-control-aircraft-o> [dostęp: 16.09.2018].

⁵ Ben Brimelow, *China's military is turning its aggressive South China Sea tactics on Japan*, Business Insider, 29.01.2018, <https://www.businessinsider.com/russia-china-backing-japan-in-a-corner-2018-1?IR=T> [dostęp: 16.09.2018].

⁶ *China's activities surrounding Japan's airspace*, Ministerstwo Obrony Japonii, http://www.mod.go.jp/e/d_act/ryouku/ [dostęp: 16.09.2018].

English summaries

Beijing's anti-Taiwan "dollar diplomacy"

Łukasz Sarek

In August, El Salvador severed diplomatic relations with the Republic of China (Taiwan, ROC) and established ties with the People's Republic of China (PRC). It is a fifth country to do so (after Panama, Dominican Republic, Sao Tome and Principe and Burkina Faso) since the Taiwan's Democratic Progress Party (DPP) won presidential and parliamentary elections in January 2016. Beijing accuses DPP government of undermining the cross strait relations and seeking the formal establishment of the Taiwanese state. For PRC's Communist leadership, Taiwan's reunification with mainland China has been perceived as an indispensable component of the "the great rejuvenation of the Chinese nation".

The Taiwan's ruling party has not renounced its ultimate goal of establishing the Taiwan statehood, independent and distinct from China, which remains a thorny issue in the island's relations with Beijing. The approach of Tsai Ing-wen, Taiwan's current President, has been very cautious and balanced. She has officially pledged to maintain status quo and avoid confrontation with China but she has also refused to uphold the One China policy. The majority of Taiwanese remain sceptical about the prospects of reunification with China and opts for maintaining status quo or gaining independence. The DPP's members and supporters also largely reject the idea of softening the party's stance on independence. Tsai needs to address their demands.

Despite Tsai's conciliatory tone, the Communist Party of China (CPC) leadership is suspicious about her intentions. The 2016 elections marked the end of a diplomatic truce and the Chinese authorities have intensified actions aimed at limiting Taiwan's international reach. In this context, a group of states still maintaining formal diplomatic relations with Taipei is Beijing's key target. In encouraging Taiwan's remaining allies to switch allegiance, the Chinese government has adopted a double-track approach. In exchange for establishing formal diplomatic relations with PRC and adhering to One

China policy, Beijing is offering a package of economic benefits such as investments, loans, and trade facilitation mechanisms but also uses its grasp over domestic economy and enterprises to impose pressure.

Governments of the countries that have recently broken relations with Taiwan expect that Chinese investors would establish factories and create jobs, as in the case of Salvador, Panama or the Dominican Republic. Authorities of Burkina Faso need financial aid, concessionary loans, and the participation of Chinese companies as contractors in infrastructural projects. Sao Tome and Principe also shares hopes related to potential cooperation with China. The African island state counts on the financial aid and investments in airport and deep sea port construction but also on the inflow of Chinese tourists. In Panama, Chinese enterprises have won several bids for infrastructure construction projects. Panama authorities are also negotiating an FTA with China to boost export. Other countries also expect easier access to the Chinese market.

Countries that have cut ties with Taiwan consider the Chinese offer as an attractive opportunity to boost economic development. The negative aspects of economic cooperation with PRC (e.g. unprofitable projects and mounting debt connected to the infrastructure projects implemented by Chinese companies, mediocre increase in exports often dwarfed by the rapidly rising imports that are experienced by other countries) have not discouraged new partners from seeking China's partnership. Tsai's administration renounces the checkbook diplomacy but in practice still delivers various forms of assistance to the remaining allies. Taiwan, however, has limited financial and operational capabilities to challenge China's offer. Other countries can follow suit and Taiwan's group of allies can shrink further. Among others, Haiti and eSwatini are named by analysts as the next defectors from the Taiwanese camp.

Taipei is intensifying informal economic and cultural ties with the states that maintain informal relations with the self-governing island. The New Southbound Policy is Tsai administration's flagship initiative aimed at improving Taiwan's integration with Asian countries. The objective is to promote Taiwan's economic interests but also to create a

shield against Chinese aggression and intervention. Formal recognition, however, is also very important. Taiwan's diplomatic allies are Taipei's voice on the forum of various international organizations, such as United Nations agencies, to which Taiwan has been refused membership. They undertake initiatives that other countries are unwilling to roll out.

So far, the reaction of the EU and other key members of the international community to Chinese "dollar diplomacy" has been very limited. Great Britain, France, and Australia pledged to increase their presence in the Pacific and Southeast Asia to counter China's rising influence and have undertaken steps in this direction. Those initiatives can be useful for Taiwan if they result in decreasing Chinese pressure on the island's allies in the region. US, however, remain the key ally and the guarantor of Taiwan's security, as it provides diplomatic and military support. US is by far the most important arms supplier to Taiwan. In response to the recent Chinese actions, White House has put pressure on Central American states that have recently established relations with the PRC and cut their ties with Taiwan. Officially, US do not support Taiwan's independence and do not recognize ROC as a *de iure* state. Taiwan's authorities and analysts also fear that their country could be used as a bargaining chip in US-China negotiations. The direction of the US foreign policy under next administrations is also uncertain. Those factors push Taipei to seek wider international recognition and to put efforts into maintaining a network of countries that recognize ROC as an independent state.

Poland, as a responsible member of the international community and a non-permanent member of the United Nations Security Council, should oppose and voice concerns over any forms – including economic – of Chinese aggression against Taiwan. In this context, any potential actions initiated by Poland should take into account our country's capabilities, position, and level of engagement in Asia. Any sovereign state's decision to establish relations with the PRC and to sever ties with Taiwan should not be, however, the subject of criticism or pressure from other countries. The direction of political and social developments in Taiwan is uncertain and the situation should be closely monitored. Further actions of Chinese and Taiwanese governments as well as the reactions of the US, regional

powers, and international community should also be monitored. Polish foreign and economic policy towards Taiwan and the region of Southeast Asia should be shaped and adjusted accordingly. The relations with Taiwan should not be predetermined by the desire to maintain good relationships with the PRC. Poland needs to intensify economic cooperation with Taiwan in order to diversify its trade partners in Asia and to decrease China's dominant position in that trade. Taiwan, as a trade and logistics hub in Southeast Asia, is also a gate to the regional emerging markets. Polish Investment and Trade Agency also hopes to attract Taiwanese investors.

Worsening human rights situation in the Chinese province of Xinjiang – domestic and international implications

Alicja Bachulska

In recent months, the worsening human rights situation in the Chinese province of Xinjiang has gained increased attention both in the international media and among the experts. Xinjiang is home to one of China's largest and predominantly Muslim ethnic minorities, the Uyghurs. According to unconfirmed data, large numbers of Uyghurs and Kazakhs (from several hundred thousand to several millions) have been held up in so-called "re-education centres", which seem to serve as detention centres. Moreover, anonymous sources and ex-prisoners claim that cases of deaths related to torture, abuse, and bad living conditions in the centres have been reported. Although discrimination against the Uyghur minority is by no means a new phenomenon, the very establishment of "re-education centres" proves that China has been developing a new type of surveillance state that might have far-reaching consequences for the country's domestic environment. Xinjiang has become China's "laboratory", where the country's leadership tries to establish a highly developed system of control and surveillance. According to media reports, it is supposed to be based largely on new technologies (e.g. biometrics) and growing militarisation. Uyghurs are also being forced to adopt Han majority culture and lifestyle.

The government in Beijing claims that growing securitisation of Xinjiang is related to China's domestic security threats. Meanwhile, no external observers are allowed to inspect

the conditions in the “re-education centres”. Most recently, the situation in Xinjiang has been the target of criticism not only in the Western media but also among some politicians and international institutions, such as the UN Committee on the Elimination of Racial Discrimination. Nevertheless, it is unlikely that China abandons the project. Ensuring social and political stability is one of the priorities of the Chinese Communist Party (CCP), even if it comes at a high cost (both financially and when it comes to the country’s international image). Although security systems based on surveillance and control are being developed throughout the world, Chinese political system creates a different environment for its own solutions to evolve. Moreover, since development of such an advanced system is one of China’s domestic policy imperatives, the leadership is more engaged in data collection and channelling of financial resources necessary to create it. In the long term, these developments could also have wider international implications. Growing Chinese political and economic influence abroad (also in non-democratic countries or those with authoritarian tendencies) might result in China exporting some elements of its surveillance system to other states. This way, it could help to secure Chinese interests in places like Pakistan or Myanmar. Moreover, it is important to point out that some Muslim countries that have been tightening their economic and political ties with Beijing (e.g. Pakistan or Turkey) remain largely uncritical towards the treatment of Uyghurs in China (although they have voiced criticism towards the treatment of Muslim minorities in other countries).

The appointment of Zalmay Khalilzad. US diplomacy’s new effort towards the Afghan peace process

Przemysław Lesiński

On September 4 this year, the US Secretary of State Michael Pompeo announced the appointment of Zalmay Khalilzad as his special advisor for Afghanistan. Khalilzad’s main task will be to assist the reconciliation process. This is another sign of a change in the US policy towards Afghanistan, indicating that from now on it is going to be more focused on possible peace talks with the Taliban. When the US president Donald Trump announced his new strategy towards the region last year, he did not rule out the possibility of a political settlement in the future but pointed out that it could be possible after an effective military

campaign and successful diplomatic effort. The security situation in Afghanistan, however, has gradually deteriorated since then and there are signals from the current administration that it is now ready for peace talks. In this context, the appointment of Zalmay Khalilzad could be seen as another confirmation of a shift in US policy with regards to the long-drawn Afghan conflict, a war which has just entered its 17th year. Zalmay Khalilzad could play a significant role in negotiations with the Taliban, although these are going to be hampered by ongoing clashes in the country. He could also mediate between different political parties after anticipated controversies in Afghanistan's parliamentary and presidential elections. Moreover, the new nomination is unlikely to affect Washington's criticism towards Islamabad's policy in the region.

The US Department of State agreed to the sale of nine AEWAC aircraft to Japan

The US Department of State agreed to the sale of nine Northrop Grumman E-2D Advanced Hawkeye AEWAC airplanes to Japan. They are going to be used to increase Japanese situational awareness in the air and at the sea. Apart from the aircraft, the 3.1 billion dollar order also includes engines and associated components. The new aircraft are to strengthen the existing E-2C fleet, which has been used in Japan since 1987. The E-2Ds are equipped with a radar of a greater range and precision of action, capable of detecting small and not easily traceable targets, such as stealth airplanes and maneuvering missiles. It is also possible to tank them in the air. If the Japanese purchase is not blocked by the Congress, the E-2D planes are going to be included in the Japanese Self-Defense Forces. Japan has tried to acquire these planes since 2014. The intensification of violations of Japanese airspace by Chinese aircraft and the turbulent international situation have been the main reasons for Japan to acquire the E-2Ds. Moreover, depending on the displacement, the new aircraft may help to improve the monitoring of the situation in the north of the Japanese territory (in the vicinity of the disputed Kuril Islands) as well as to keep track of the activities of the North Korean fishing vessels and navy ships in the Sea of Japan. The introduction of the E-2D Advanced Hawkeye aircraft into service should contribute to increasing the ability to react in the airspace and at the sea, thus increasing the security of Japan.